

Poesias, versiuns poeticas, prosa cuorta : ils ons vantüraivels

Autor(en): **Peer, Andri**

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **98 (1985)**

PDF erstellt am: **06.08.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-235012>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Andri Peer

Poesias, versiuns poeticas,
prosa cuorta

Ils ons vantüraivels

POESIAS, VERSIUNS POETICAS
E PROSA CUORTA

1985

Poesias

Ils ons vantüraivels

CUN PASS PRECAUT

Ars poetica
Fiduzcha
Ex libris
Guardalingia
Cagiò – casü
Intschertezza
Defaisa

CUMGIATS

Chatschaders aint il s-chür
Orma absainta
Penna nouva
Ultim revair
Cumgià da Rinaldo Jörg
In algordanza da
Rudolf Jacob Humm

SFIDA

Urgenza
Sfida
Disfiduzcha
Helvetia
Göiins
Ad ün ami critic
Radunanza

EROS

Eros
Arosa in avrigl
Lefs sün meis lefs
Jazz
Stà sur on
Clom per scrit

MEIS FRAR L'AMBIAIN'T

Provista sgüra
Cuntrada
L'udida
Vista schladada
Prada
Prada maigra
Muglin Lavinuoz
Versets mürals
Lugano
Revair culs Carolinai's

VAL CAMONICA

Sculptur
Naquane
Uors da cuvel
La giuvna
Val Camonica

Cun pass precaut

ARS POETICA

I va greiv da cleger ils plets
per tia poesia.
Forsa tils chattast
aint il üert dasper chasa,
o aint il zardin signuril
cun plantas in coreografia.
Forsa sün sendas giò d'via,
sco ün chi va in tschercha
da sai s vess, o ün disperà
cha l'amur chastia.

Lascha chi tschernan sulets
ün dasper tschel lur lö,
ad els destinà d'ünsacura,
cur cha be la memoria
e'l rebomb aint il cuvel
salvaivan il clom da l'utschè
suldan chi savaiva l'ura.

Lascha cha'ls plets as radunan,
lingia per lingia
e fetschan chamüngia.
Mo tü, sta sül glim
e sbandischa l'intrus
chi's chatscha nanpro servil,
e vanitus
e corrumpa il tröp.

Artschaiva la rima,
sch'ella vain leiva e bella
sco ballarina;
cha las bleras sun vans custabs,
rima – clinöz da vainch raps.

E uossa.
ils vers van our'ün ad ün,
tschiorbantats ed intscherts illa glüm
e tscherchan il pass vers il taimpel
chi solva in chant lur s-chürdüm.

favrer 1984

FIDUZCHA

Nus passain
adüna suotvia
la limitada,
instretnida via,
tuot ils sens averts,
surmanats da la bella stria
culs chavels cotschens
e'ls ögls verds.

Uschè vezzaina be a mez
las otas aventüras,
chi'ns cloman, cleras – s-chüras,
cun mans averts: «Tü füssast ün hom,
scha tü rivessast süsom.»

Eu dumond pardun:
sun stat in bliers
perdavants
e n'ha sgüra eir alch manguel
dad alch babun.
Mo eu prouv d'incleger,
sco tras tuorbels plans
als terrors,
chi'm vezzan minchatant
sco in ün spejel sfess.
Intant
ch'eu n'ha sguozchas aint il culöz,
sco sch'eu ils duns d'Apollo
vess survgni
tuots in visdöz.

probabel 22-9-83

EX LIBRIS

Meis bap scrivaiva
«meis possess» sün
mincha cudesch ch'el tгнаiva
cun pisser e laiva
inavo,
sch'el imprastaiva.

Mo eu nu sa
che ch'eu less
chi m'appartgness,
scha tscherner pudess –
bel o trid –
e chi'm manness,
sch'eu quai perdess.

18-4-81, copchà d'üna frasa in prosa,
scriblottada sün ün plan da Paris ils
16-1-77

GUARDALINGIA

La glüm da carbid, cha l'hom
sbaluonzcha vi e nan in man,
dà sü alb al tunnel
e spavainta sumbrivas furtivas
sur las paraids grippusas.

Quia il glatsch buttatschü,
creschü sur not a tradimaint:
il zappun til sigliainta
sco ün fö d'artifizi.
Pro la sortida, da tschella vart,
büschma l'alba fingià.

Il püf es schladà
suravi las aschinas,
quaid e brün sco la not.
Nu vaiva'l tgnü adacour
sia stendüda d'alas?

Winterthur, ils 4 marz 1985, in algord
da meis bap, chi ha chattà ün püf suot
il tunnel da Gonda e til fat impagliar
per la scoula da Lavin (1937)

CAGIÒ – CASÜ

Strets in cità,
na per ans muossar,
mo per dar perdütta,
perche in lur tschierpla,
suna restats inavo,
e uossa tils drivina ils ögls.
Nus, da las muntognas,
chi vain lönch cuvà oura
nossas ingiavineras,
lönch tratgnü
la tratta dal man,
ardit ed intschert,
e lura dindet decis –
e miss lingias, fuormas,
culuors.

E uossa qua –
pigliai o laschai stara –
per nus nun ha quai da chedir,
scha voss'incletta zoppaja
eir da quinderinvia.

Quia l'imagna, la melodia,
il sot.
Quia il pet chi palpita.
Mirai bain cul balaister,
cha vus nu'l pudais
manchantar.

1983

INTSCHERTEZZA

Suna qua
mâ stat da chà?
La memoria disch da schi
e'l salüd ch'eu craj
d'artschaiver
our da l'En,
our dals gods,
our da la grippa.

Epür m'imbüttna forsa:
«Tü est stat davent massa lönch.
Est tuornà ün tempet e parti.
Uossa sperast cha nus at salüdan
sco ad ün dals noss.

Doza tia vusch,
fuschina teis pled,
fin ch'el ha il cling
dal veider rumantsch
cha nus inclegiain.
E lura, ün di, sentirast
cha nus eschan cun tai
aint il madescham sulai.»

2-10-84

DEFAISA

Eu scu föglia secha sül prà.
Otra föglia am crouda
indavorouda
davant il rastè,
davant il pè.
Sprincals d'impissamaint
chi vegnan nanpro cul vent
e ch'eu sbüt
perche chi's chatschan sü
cun lur culuors
allusivas.

Eir meis vers es üna panuoglia,
greiv tgnair insembel
aint il vent da la
malincletta e da la
malvuglientscha.

Armar til stögliä sco üna
fortezza,
cun balastreras da
mincha vart
e plom culà sur las portas
cunter ils malvivaints
chi voulan entrar,
plündriar e divolar,
e's fan lura da gronds
cun lur praja
ingio chi be agraja.

Uossa pür, chi gnian:
la corda balaister es tendüda,
la punt dal foss sü pendüda.
Che gust da verer a gnir
ils margnacs
cun lur tscharvè plain cacs –
co chi sadajan sainza pos
sur il foss,
culla splemgia chi starnüda!

1984

Cumgiats

CHATSCHADERS AINT IL S-CHÜR

Cun passar tras punt
n'haja vis
sü suot il tet
ün utschè-mez-mür
chi giaiva güsta in let,
as pichond cun seis manins
e plajond sias alas
cumplichadas
vi d'ün asserschel.

Eu til n'ha dit be dascus
«buna not»,
eir schi d'eira mamvagl.
Ed el m'ha respus in tschübels
charins:
«Per hoz – finida la lavur,
mo quista saira,
vezzarast,
tschüffaraja prunas muos-chins
davant tia stüva da lavur.»

stà 1982

ORMA ABSAINTA

L'algord es pür be scha tü'l
mantegnast sulet, sainza
cundimaints da mortori
chi vegnan rasond davopro
las guavidas e sours
e nun acceptan plü gnanca
quel alfabet cha'l barmör
dovraiva cun tanta decenza,
maindir la sabgiaschun
da la stadaira ingio tü ardischast
til metter.

El ouramai, quant lönch
immun da la critica?
Ün retrat arian, activà
ed inclet adüna main
dals prossems da noscha conscienza.
Lur ögliadas beadas squitschan
sa fatscha sün üna munaida –
chi vala hoz, mo quant lönch?
Impè da dar inavo sia imagna
a la natüra, al spiert chi düra,
ingio ch'ella s'po reposar
e's regenerar.

utuon 1983

PENNA NOUVA

Cun quista penna scrivaraja,
spranza,
bellas robas e robas
bellas: memento mori!
La bos-cha as sgrischa
our in üert,
cul sainin da las trais
chi talocca rafichuoss,
nan dal sunteri,
uossa chi glüschan plü albas
las fossas
vidvart la foppa,
illa glüm chi rampcha
suranan
cun griflas da pingoula.

december 1983

ULTIM REVAIR

In algordanza da Cla Biert

Stais lung
aint il let
d'ospidal,
ün puoz
da sabgentscha
e da pazienza,
fin là ingio
cha l'impissamaint
füt bun da's stender
sur il glim
chi t'ha artschvü
cun magnificenza.

Tia vusch,
teis gest am cumpognan.
E uossa
di per di,
nu saja co render
quai cha la providenza
ha dat a nus duos,
sco scha nöglia nu fuoss.

CUMGIÀ DA RINALDO JÖRG

Perche nu m'hast tatlà
cur ch'eu t'n'ha palesà
ch'in sömmi t'vaiva vis
tuot schmiss
ed in noschs peis d'aua.

E lura t'vaiva
tramiss
meis dial chi d'eira teis,
be cun ün oter brastoc. . .

Uoss'est mort, suot noscha glüna,
Rinaldo, meis frar da Mesoc.
Cun tai s'alguainta ün toc
da mia giuventüna.

Tia vusch, teis surrier
sbrinzlions
sun ün'impraisma
chi'm güda a survivor,

uossa cha tü est
aint il grond taschair
e cha nus duos pudain
minchadi,
ans intratgnair
be tras il miracul
da marcladüras e collers.

1972

IN ALGORDANZA
DA RUDOLF JACOB HUMM

nat a Modena 1895,
mort a Turich davo ün accidaint stradal 1977

El nu vess cret da murir uschè
dindet, da la dorma, davo operà
la rudella dal schnuogl e bainquant
oter cha l'auto vet sfrischlà –
el chi d'eira uschè svaglià
ch'el mâ nu dudiva a batter mezza-
not, el chi nu manchantaiva
tschütschaiver ni gövgia grassa.

Co d'eira'l bun da tschüttar
bainvugliaint cun sia fatschuna
d'utschè? Mo'l vaiv'aint daplü
da Diderot co da Voltaire, d'eira
plü Wieland co Kotzebue, ed eir
perquai tuots til vaivan jent.
Albin Zollinger e Karl Geiser
avdettan bain lönch in chasa sia –
stanzas fittadas bunmarchà – e staivan
traplunar tras stüva per ir a lavur.
L'ün in sia scoula d'uffants restats
inavo, disperà da seis divorzi
culla duonna e culla società, Albin,
il scheni da la tmüchezza dal
Pfannenstiel; e tschel per rivar in
seis atelier, aiver ch'el d'eira
e disperà da perfecziun – e tenor el
mâ artendschüda epür uschè ardainta
e viva e ferma, cur ch'el cridaiva
sül givè d'alch giuvnot, sfrachond in tocs
la maquetta stupenda da gip.

Lura teis uffants, Raduolf cun Lily,
trats sü in quel ajer d'accoglientscha,
d'incletta, d'agüd genitur: cun chant,
marionettas e gös, inventats e scrits
e stragliats dal surrier patern.

E quantas battostas per las gazettas,
sco in public: «Humm, l'illuminist
retardà», «Humm, l'intellectual tal e qual»,
«Humm, cun seis roman a clav» –
mo las serradüras d'eiran otras . . .

Quia ün tè, ün toc tuorta
per mincha emigrant chi pichaiva porta,
quai d'eira banni pro quels povrets,
uondagiond per quai suot
ill'aspra cità zwingliana.
La duonna, scozaisa d'naschentscha,
eir ella artista e muglier valurusa
chi stoppa davoman las fouras
dal flinch menaschi, tessond, cusind,
scrivond, fond l'impussibel per
trar tras la brajada e dar bun anim
a l'hom ed als uffants svagliats.

Qua tschantetta pro'l tè cun Inglais,
cun Russ, Cecoslovacs ed Americans,
tuornats da la guerra in Italia, cun
amis giò dal Grischun – Cla Biert,
Gianin Gianotti, Curo Mani – e Talians
ed amis güdeus dal davoguerra e samichè,
e tuots d'eiran bainviss, pigliettan
cun sai üna zipla da Svizra,
na la mendra tschert, e chi savuraiva
bain eir amo davopro – cha sten
ospitals nun eschna uschigliö.

Ah che bellas nottadas, Jachen Rudolf,
cun «I GING» e cun Kon-Fu-Tse, immez
ils algords da Hesse, Feuchtwanger, Mühlestein
e d'Adrien Turel, il scheni scugnuschü.
E dudind a leger collegas ingio
chi's d'eira impreschiunà o chi's
s-charpaiva in tocs be lomin
als mediokers cun craista.
E Bächtold ed Otto Steiger, il
Russ da Schaffusa e'l Bernais infanguà
da la Russia – dalur che scumbigls,
che zuffas e che risadas, najantadas
in ün vin conciliadur.
Tü argovian, dvantà dial zürigais,
eir tras quai cha tü hast scrit
d'aventüraivel o süt. Cun quai cha
tü hast dat a tia cità cun tia porta
averta e teis ampel cour.

Lönch bricha tuot nun haja let –
parduna – da tias scrittüras: alch
robetas pitschnas: «La Nusch»,
«Tristan d'Acugna» (in manuscrit) –
quai m'ha fat sömgjar, e natüral
«La chasa dal Corv», ingio cha tü
hast invlidà ils Grischuns, chi
gnivan eir ünsacura da Modena –
teis refügi immez Turich, mo da
tias lungas patafchas da società –
parduna –

ISLA, CRETAIS, CAROLIN, VALDIVIA
ed oters n'haja apaina nizzà.
teis tössi nun ha gnü effet sün
mai, ed uschè stana in curuna,
cuntschaints tras e tras be a mia
muglier e ad oters «humanists».

L'aljord es bel, Giachen Raduolf,
e'l cour es grat e resta uschè.
Ah, ingio's chatta da quels umans
cun tanta peida per dir e tadlar,
quel surrier da mandarin tolerant,
cun se e güstia – quel laschar
tambas-char als agens uffants ed
als giuvens e quel sen superiur
da l'umur chi nu's lascha mâ
traplar suot da las fotarias
perpetnas, dal pisser pel pan da
minchadi cha'l Segner t'ha dat
tuottüna eir sainza bapnos.

Perche ch'el t'vaiva guardà aint'il
cour e't pardunaiva il spiert
libertin, cha nus vain tüert
da til tour per ün pitschen
derschader dscheglius.

El ha gugent als spierts averts,
quels chi artschaivan crü e cot
e restan umans eir in disgusts e
fotarias. Quels chi nu's lodavaglian
per lur prestaziun, mo fan, magara
be a la mütta, il bön. – Quels ha'l
jent ün pa daplü co'ls preirs cun
lur «spruchs» chi nu chattan sögl,

clechats sco chi füttan da mamma
e bap, nun aviond mâ vis la naira,
daplü co'ls sabgiuts chi han feil
dal poet tant malcumadaivel, siond cha
per els l'art dal scriver s'redüa
ad üna dumonda d'ortografia.

Humm, tü gearast sü pro el.
Bargiatöli nu daja, tenor l'inclet
da la Bibla – ed iffiern, chi sia –,
cha quista vita es da sort
fingià iffiern avuonda,
dafatta pels plü furtünats.

Mo'n cumünanza divina
at less jent inscuntrar,
ün di, na massa bod, cha nun ha
drizzà oura amvessa bod nöglia,
meis char Jachen Ruduolf, cun teis
scrits, teis cudeschs, teis gös
da marionettas, teis viadis pro
figlia e dschender, chi füttan
vivs da cuntschentscha, perche
cha tü vaivast imprais a verer
tuot quai chi quinta:
Maja da l'orma; Aztecs dal spiert,
e nusoters.

Ultim numer da «Quai ch'eu laiva
dir», tia gazettina. En svöd meis
magöl e't vez aint il tram sco quella
jà ch'eu't dschet HUMM e cha tü
laschettast valair la dumonda:
«Chi eschna, e che sarana?»

Scrit in schner 1977 suot l'impreschiun da la
mort da R.J. Humm e tramiss
a las duos gazettas rumantschas

Sfida

URGENZA

Cumpogna da viadi,
tschantada visavia,
tü'm guardast
cun teis ögls
da chan Bernardin.
Quantas bellas occasiuns,
vaina laschà ir
speravia.

Uossa rivaina pro'l cunfin:
schi nan cul vinars,
cha'l temp es s'chars.

ün'impreschiun tuornond in tren da
Vnescha e lura nodada sün barcha
lemanica pro la festa commemorativa
da l'Expo in settember 1983

SFIDA

Teis ögls guerschs
sün meis vers,
tös-chantats da tuot las
maldischentschas
e malsquidentschas.

Nu't rendast quint
ch'eu n'ha mirà be sün tai,
üna schuibgia
ch'eu nu pudaiva fallar.

22-9-83

DISFIDUZCHA

Nu crajer tuot quai chi dischan.

I s'han chargiats da gröss la gorgia
e scrachan lom aint illa via puolvrusa.

I tiran lur «clangs» e tir dad uras –
sezzer, fūmar, bajar, blagar –
qua e là ün suspür.
Qua e là üna sbrinzla.

Tras il rastè scruoschan las frsas
e van in sprella.

Ingio hast invlidà il model
per tscherchar la vardà?

Aint in ün let da larsch
es l'amur plü bella,
dischna.

dad on in on

HELVETIA

In pè cun s-chüd e spada,
o tschantada,
nö main imposanta,
am fast pissar, femna, pervi
da quels chi pretendan
da't tour pel pled
e squittan sün nus sainza schanaj
il lat alb e cotschen
our da tias
povras tettunas.

GÖÏNS

Va, va,
sturni
dal movimaint
badaint,
cun laint
ün bivgnaint
vers l'oriaint.

14-4-81

AD ÜN AMI CRITIC

Eu n'ha scrit teis nom,
galantom
sco scha tü füssast ün bun
cul bastun
sülla naiv
e til pischà tras,
perche cun mai füttast be
da mias scuvertas umbras.

Joseph Beuyss, meis coetan,
ha chattà «la chosa geniala,
mo la fata schenda fatala
es quella chi nu's po expuoner
sainza transpuoner . . .

Lascha be far quai a mai,
cun gip e collascha.
Tü survainst ün invid
per la vernissascha!»

favrer 1984

RADUNANZA

Üna rotscha cludida da preschentschas.
Sco sur üna chavorgia at vezza,
diamantada d'üna brüs-cha –
üna stagnaziun dad immaints.

Las uondas raduondas da las testas
as struschan e's cruschen,
fin cha'ls tscharvels as muschan.

radunanza dals delegats LR, october 1983

Eros

EROS

Sco chi trembla l'ajer intuorn nus
in gronds cumgiats,
sco chi's sgrischa la püra surfatscha
dal lai d'ün vent cler ed inaspettà;
uschè am spussaintast mi'orma
e frenast il gir da meis cour,
matta crudela, büttast sün mai
la sbrinzla ardainta da tia
ögliada per tilla pudair darcheu
tour inavo e'm schnüdar da quella
uschè viva prüvadentscha
fügitiva.

Matta crudela, nu voust
tadlar meis aröv: da nu'm scurrantar
teis ögls da stria,
per verer mias trais-chas malencras
e l'eclipsa secreta da las larmas,
irresistiblas sco plövgia.
Nu voust dir a teis lefs dad esser
ün müs-chel sdegnus,
a teis frunt üna preria sterila,
vegls cuors da flüm sainza palüs;
cha braïna d'utuon s'pazchainta
da mia passiva.

Nu'm voust adegner il regal
dad ün sdegn stiletta?
Flur cha'l man nu s'impaisa da cleger.

O matta da mia fervur, matta
chi'm fast ir suroura,
sumgliaint ad ün lat s-chümond sur fö,
chi'm pigliast mia chalur sco'l chöttel
chi glüscha e scrouda,
voust ch'eu sflomgiaja in linguas da fö?
Schi dà pro cha mia arsantüm
sclerischa almain
tia nüdezza.

Mythenquai, Turich, gün 1944

AROSA IN AVRIGL

Quai d'eira cunvgnü
be cun fadia,
e tuot invan,
cha l'accidaint spettaiva
fingia a meis frar.

I navaiva a tschêl ruot,
spess sco manzögnas.
Güst ün pêr pass
eschan its man in man
sü per la via suos-cha
dad autos, stortigliada
e stüfcha da fatschas
e lura: adieu,
forsa per lönch,
forsa per adüna.

Tü'm guardettast davo
cür ch'eu tschögnat
cumgià our dal tren,
drizzaivst amo vers mai
teis ögls tais e tia bocca
mez averta,
fingia accords
da cembalo in tia udida,
pronta ad invlidar
mia vusch murdieua.

Arosa, ils 25 da favrer 1985

LEFS SÜN MEIS LEFS

Che lefs ch'eu n'ha bütschà, ingioa,
cun chi e cura
n'haj'invidà e la bratscha plajada
intuorn culöz fin vers mamvagl.

Co mâ ha quai pudü svantar? Perche cha
sül far di, üna plövgia schlincha vess
lavà quista not plain spierts e sainzas
chi palpan e tschütschan cunter il vaider
e taidlan mia sön.

O amurs idas e sparidas – eu nu sa co.
Eu sa be cha la stà chantaiva in mai
e cha la nu chanta plü.

Anzio-Nettuno, stà 1965

JAZZ

Vimm – vimmata – vimm –
dudalihop – haa düdi.

Saxofon chi svöda sa starvera
in coppa generusa
dalüdaa –

E la clarinetta as scrauvgia
in otezzas ingio
chi naschan ils pandschagls
da naiv.

Nus stendschain nossas givellas
sco suot ün sbrinzel dschet,
e vi e nan e giò e sü e hot:
clu – clu-clu – cludüdi,
cha las chommas nu stan plü a pantun
e sbiattan be in alch geometria,
e las givellas – suolper marmorà,
van sü e vi e nan e sü e hot
e schloppan – cullas da savun glüschaintas.

El es curdun, ed ella es la pierla,
e lura vi e nan sco mariunettas.
Mo our dal schloppinöz da böglia taisa,
zoppada aint il vainter da Haway,
glüscha dindet la stilettada blaua,
ün sbeghel da lain dür:
tülüji – ahiüljiöö hijüji;
sai – sai babaa bibiihilüü . . .

La clav dal sol sto gnir stranglada – mehda –
sà ch'ell'ha starnüda sainza moderaziun
sia modulaziun.

La schnuoglia as bütscha
aint il frattem musical
da mezzanot.

Ilura sbouda il s-chandler da tettas
aint in ün flüm beà dad invlidanza.

Be l'ultim, ant co dir adieu. Carumba,
as salva il stranguogl da blech
in ot in ot e nouda sur ravitscha.

Paris, 1947, per Cla Biert

STÀ SUR ON

Flur surriainta sur on,
eu t'am perche tü
rivast fidela
suot sulai o suot tschiera . . .

Grazcha ch'eu merit
be ün pa la jada,
vezziond quant ch'eu n'ha
dabsögn
dal ruschè cha tü rasast
sün mai.

Bognond mia sedschda
cun teis sbrinzel
adüna pardert.

CLOM PER SCRIT

Sülla naiv suolva
n'haja scrit teis nom
cul piz dal bastun.
Per chi? Per mai!
Saviond ch'eu nu riva
pro tai
in quistas naiveras
intant cha'l sulai
giaiva fingià adieu
davo il vadret
e chi'm trafichet,
cur ch'eu danöv at leget,
cun seis ultim stilet.

Valplan, 2-3-84

Meis frar l'ambaint

PROVISTA SGÜRA

Las randulinas svoulan
intuorn chasa,
suot pensla tschüvlottan –
per am salüdar?
Abà! Dal dalet chi pon
pavlar.
Eu tillas guard davo
in lur svoutas e stortigls
dindets
sur chasas, punts e cuttüra,
e'm saint grat a la natüra
chi'ns metta intuorn chasa
aua, erbas, utschels,
sainza cha nus hajan da pisserar
per els.

utuon 1983, Lavin

CUNTRADA

Che gniffuns
las muntognas!
Che barbunas
ils gods!
Che ögls infidels
ils lais!
Micha jà cha tü guardast,
suna d'ün'otra culur,
d'üna amo plü intscherta
glüschur.
Che gnoflas la prada da munt!

Che plajas las chavorgias,
ils vallancs, s-chüers da memoria,
da fraud e schanfutter.

Co poust be star in quists lous
cun adüna
imbüttamaints vers tai?
Tils vertischast perche
cha tü est sves üna cuntrada,
s-charplinada,
ün'orma tratschoulada,
ün corp in sgurdin cun organs
chi s'inclegian mal.

Perquai t'cufforta
quista analogia,
scuvrida ünsacura
per ch'ella at cuntria
e't sdarlossa
la fantaschia . . .

Arosa, ils 25 favrer 1985

L'UDIDA

Ella m'es rendüda
almain in sia früda quantitativa
Mo eu sun sparti
cun mia «nouva qualità vitala».
Bler doda gugent,
oter invidas: il char
discuors dad üna
chi nu'm voul plü cugnuoscher
a la maisa daspera;
il tremular da la gïa
aint il concert;
üna dumonda tmücha
our da la schurma –.

Oter – ün bargiatöli!
«Il trafic, è'l propcha
uschè sgrischaivel a la coquiglia
ed a la lindorna
da noss'uraglia?»
«Quai ch'El doda, meis signur,
es malavita la trista vardà»,
disch il perit.

Eir l'aua fa üna vaira canera –
bella pro l'En, anguoschiusa
in chasa. E pür ils clocs
dal palperi, il scruoschöz
da las s-chalas da lain.
Qua saintast pür inandret
quant cha tü paisast.
Suns cha tü voust dudir meglder,
oters cha tü vaivast miss dvart.

Uoss'il tscharvè,
fingjà düsà a zonas chastöras,
sto s'adattar, sto s'adüsar,
quant invidas chi giaja,
e masdüglia las vuschs in ün baldori,
surprenda la pasch
cun alch canera obszöna.

Mo tü imprenda
ad ün imprendar,
scha tü voust restar
quel cha tü d'eirast –
vigilant e tolerant
in tuot quistas vieras
e caneras
da gigant.

Arosa, 25 favrer 1985

VISTA SCHLADADA

Eu tschaint qua illa charpainteda
dals sains
e lasch ir a spass mi'ögliada
sur la spuonda tigrada
da terrenzlas e naiv
na amo alguada.
Eir mia vita es tuot sgiagliada
da flachs chi progredischan
per cha oters svanischan . . .

Il cheu am schrantuna da vuschs
chi'm tegnan lià eir sü qua,
ingio ch'eu stun
e sun
il sain sfess,
ün mess
da prümavaira.

algord da Val Schons, 1943, scrit ils 3-3-85

PRADA

Uei, quella prada
i'ls ons da mat –
il cling da la fotsch,
il cloc da la mazza.
Uossa
chadas novas lasura.
Vissas da suringìò,
parna blockins da giovar,
sternüts per quai suot,
sgiagliats.

Erba, erba, tü t'retirast
ourasom, ourasom.
Eu t'savur;
eu't saint a vibrar
in mai sco'ls pailins
da meis pulmuns.

Mincha fladada suspüra
e scutta dascus
teis nom
NA - Tü - RA

PRADA MAIGRA

La ramanada da la fotsch
taglia milli fastüjs.
E tia poesia,
cun seis aspers züjs
nu fa'la neir a blers
fadia?

Prader e poet –
fradglianza tendüda:
rumir, raccoglier –
subir – accoglier.

Aint il rastè
üna penna da cratschadè.
Es quai il clom
da la poesia
cha tü hast sömgia
gnond sü da la via?

avuost 1984

MUGLIN LAVINUOZ

La rouda morda,
daint in daint,
e nu tegna adimmaint
tuot quai ch'ella ha mieut
e fat sprella
per la gliעד,
chi stantaiva sü qua
cun sachs e sachs
da sejel e furmaint,
screà e scuoss
cun ardimaint.

Il mugliner dorma –
il mat vaglia,
fin chi sclingia
la bronzina
sülla tantermozza
e chi s'inclina
nouv gran
cha la piglioutta
doza.

13-7-83

VERSETS MÛRALS

Nus fain sü chasas e chamins
Ed eschan qua be pelegrins.

Est tü patrun in chasa tia?
Schi fa chi regna allegria.

Cur cha ta chasa mettast sü,
Piglia il necessari, lascha il superplü.

Tegna d'intuorn bun vaschinadi,
Ch'eir tia chasa es part dal stadi.

Quel hom es da tgnair furtünà
Chi ha il muond in l'aigna chà.

ravarenda Gion Gaudenz, 8-3-66

LUGANO

Cità da Lugano,
cun tias fluors e'l diadem
da teis lai,
quaida pas-chüra umana.
Tanter teis munts
am parast üna spusa
immez chavaliers.

REVAIR CULS CAROLINAIS

Che bella e sgiagliada cumpagnia
vain là traplunand tras il god?
Gesticuland, s'fermand, riand dad ot,
sdasdand cul aisel pass la veidra via?

I's riva ant chi's craja pro'ls tets güzs
ingio chi ravaschaiva l'allegria
da nus uffants gnüts grands be sper la ferrovia
e'ls ümels genituors i'l spers clerai ardüts.

E uoss'in davomaisa sun e sot
fan sflammagiar las veglias algordanzas,
las lungas sairas in s-chüraintas stanzas
e las albas nüvlas chi passan sü ot.

Zernez 1983

Val Camonica

SCULPTUR

Il sulai es entrà illa vduogna
cun pivotellas d'amur,
intant ch'eu cloc sülla lastra
meis clocs ün dasper tschel:
sulais, dials cun curunas e cornas,
chatschaders cun lantschas,
ils üns a chavagl da chavals,
oters sün renas,
e da quels chi's sulazzan davo aint
cun alch armaint pazchaint.

Eu disegn üna chatscha
cun lantschas e raits.
Quai chi cumainza es il sbraj,
quel dals homens e quel dals chans;
lura las rupettadas,
lura il serraduoir
ingio chi's ston padimar,
offerts a las lantschas e frizzas.
E davovart, chi's crajan
fingjà in salv,
la trapla bain zoppantada
suot dascha e föglia.
O co chi sbiattan
aint illa foura lur döglia
e guardan sü vers nus
cun ögls languidus –

Uossa nan cul tagliun,
be da romma scorzada,
e lasura la praja s-channada
cul nouv curtè da bruonz.
E fluors illa gniffa dals
tschiervis
e gialüdas in quella dal tass
e trafögl in quella dal chavriöl.
E lura: partenza! Giò per la costa,
fin in cumün ingio chi'ns
guardan gnond
davo ils güvels dudits
adüna plü dadot.

E uossa la gronda rasada:
che tocc'a mai; che tocc'a tai?
Evitain la dispitta
cha daman vegna a pomma
cun tia figlia,
e lura chi sa
che cha nus tavellain,
che cha nus tambas-chain . . .
Nun avoir feil,
ceda'm trais fols da tschiervi
cha meis bap, chi'd es vegl
e avd'in ün cuvel mügliervi,
dovra büschmainta.

2-10-84

NAQUANE

Eu sa ingio chi sun
ils tshiervis,
ils limaris sulvadis,
miss in lingia
per tils sculpir,
tils culpir
insembel. Eu sa ils chatschaders
cun balaisters e lantschas
schmanatschadas.

Eu sa
ils chamuotschs, ils macuns,
trats pro in römbel serrà
da vossas s-chatschadas.
Mo che sun quistas palas
immez la schurma semnadas?
Segns da success,
da perdita consternada,
o lous da giuventüm
renovada?
O palas-pazzina
cul tun chi ha toc?

Guardond e scrivond
est tü implichà
illa malgia movainta
chi cuorra, moura,
chi viva e svainta
e chi'ns sustainta.

2-10-84

UORS DA CUVEL

Ögl in ögl
suna intivà in el
gnond davo il grip nan,
el ed eu,
e vain püffà be tais
ün aint per tschel.

Seis sguard d'eira stut,
na grit.
Meis d'eira inguord
ch'eu vaiva fomunas
daspö dis.
«Lascha'm viver
ch'eir eu n'ha da nudrir
mia brajada»,
m'ha'l dit cun sia vusch
raca dad uors
ch'eu incleg be massa bain –
«e dal rest tirast a la cuorta
cha tü nun hast nögli'oter
in man
co tia lantscha massa
plana per parar
mia tschattada
fingià premeditada.»

Eu tilla n'ha dozada,
mo intant m'ha'l stumplà
cun üna ramanada dal gnif
sur la paraid giò.
Eu m'ha plachà per clech
aint in ün fau
sainz'am far bua
e sun rampignà be dalunga
da tschella vart sü
per til traplar,
sainz'am laschar ingionar
da seis ögliuns murdieus
e da seis bruntulöz.

Eu mirarà sül culöz,
cha'l pluoder es bel e grass,
e d'ün fol n'haja eir nair dabsögn.
Uossa, Dial da la chatscha,
dà'm sustegn!

2-10-84

LA GIUVNA

Bella da Bedolina,
pro la festa dal Dial
s'ha noss'ögliada incruschada –
üna fichada in meis cour,
ouramai feri
da tia dutscha frizza.

E uossa intiva sün tai!
O deessa da l'amur –
dà'm anim almain üna jà
illa dschembrina
intant ch'ella clegia gialüdas.
Seis chavels brüns uschè lungs
chi struschan il sögl.

Vainst a mütschar
uossa cha tü am dast ögl,
volvond be plan il cheu,
o stast in pè
cun üna dutscha sgrischur
chi't va tras e tras?

Esus – Cernunnus,
redschissur da nos destin,
güda al Ret inamurà.
Conceda'ns quist inscunter
dascus e predestinà
e fa'l dürar,
fa'm cun ella indschendrar,
ch'eu vegn a t'undrar
tuotta mia vita
e't far offertas
chi t'agradischan.
Be dà'm quista femna
e buniescha a seis bap
chi tilla less ceder
ad ün capuriun attempà,
e na ad ün chatschader
chi sarà eir el capuriun
in ses solstizis
fingià.

Ella s'volva;
ella nu'm temma,
ella surria –
Eu saint cha tia forza –
Esus – Cernunnus –
ans es amia.
Schi cumpogna'm, Dial,
in mia
dutscha ravaschia.

2-10-84

VAL CAMONICA

D'eirat propcha
uschè mosteruns,
vus Camuns
cun voss homenins,
voss tschiervis, chamuotschs,
stambuochs,
cloccats aint il grip
arenar
cun peidra güzza
o muotta?

Eu nu sa –
D'eira quai ün gö
da pasters
per passantar il temp
o ün uffizi d'artists
clomats e forsa
sforzats,
cul stilet cunter döss?

Quai's nouda tuot
ill'aua tuorbla
da nossa fantaschia
chi tschercha
disparada
d'eruir voss motivs,
vossa vita occulta
in crettas blauas
e visiuns cleras
suot movaintas tschieras.

Cha voss segns restan vivs:
il chatschader,
il preir,
il chapitani,
il guerrier,
la bes-cha-sour,
intuida in seis
gir predestinà,
in seis misteri
adüna danöv
violà,
cun vus na da schliar
ed in ün gö fatal
lià.

Gest da patrun
drizzà
illa natüra
implichada
d'hom e limargia
chi survargia
cun seis esser pür
a quels chi la mettan
adöss lur greiva chargia
da frizzas, stilets e lantschas.
Istorgia
tgnüd'adimmaint
dal crap dür,
molà dals vadrets
millennis da na dumbrar
in sgarguogls infinits.

Tablas da disegn,
hoz preschantadas
als scorts ed als saimpels.
Uossa va e zavra
quai chi fet ün o l'oter –
ingiavineras,
praja dals illatrats
chi sbavan infanguats
lur intscherta
scuverta
da quai chi füt
üna jada
la vaira palantada
da quists Camuns,
noss instriats
ed intriats
babuns.

2-10-84

Versiuns poeticas

VERSIUNS POETICAS

Grytzko Mascioni	Hotel Waldhaus
	Discret stramizi
Antonio Machado	Achampamaint
Andrej Andrejewitsch	
Wosnessenskij	Sauna sibiriana
Federico García Lora	La duonna infidela
Jean de La Fontaine	La cicada e la furmia
	Il corv e la vuolp
	La mort e'l taglialina
Karl Kuprecht	Matals illa naiv
Thomas Stearne Eliot	Preludis I, II, III, IV
Louize Labé	Sonets II, VIII, XI, XIV
Umberto Saba	Eros
Bert Brecht	La soluziun
Rainer Brambach	Ustaria dals taglialainas
	Noschas vistas
	Plazza da scuola
	Il bös-ch
	Fluors d'strom per dir adieu
	Defet organic
	Glüm d'avuost
Jacques Prévert	Chanzun da las lidornas
	chi van a funaral
Charles Ferdinand Ramuz	Chalur
	Chanzun
Flurin Darms	Inviern dals pavladers
Henri Michaux	Mia vita
Claude Aveline	l'Utschè-Chi-Nun-Exista

Duos poesias da Grytzko Mascioni

HOTEL WALDHAUS

a Vania, mio figlio

Il rumore del vento ci pareva
quasi troppo lontano,
sgroppavano i cavalli fatti sogno
nello sguardo del daino
fra gli abeti.
La vita incurva il passo a Sils-Maria
quasi meta del mondo
fuorivia,
la lontananza che apparenta il volo
di un'altra libertà
alla prigioniera
voglia di vita vera:
ma la rocca si inclina
e il ridotto dei monti già declina
per le strade del basso.
Ora si va di passo in passo al piano,
ora si va all'orario già scontato
di ogni tempo contato.
Era appena un momento e è già finito,
nello sguardo di un uomo
un po' sfinito.

Sils-Maria, 2 agosto 1981

HOTEL WALDHAUS

a Vania, meis figl

Il schuschurar dal vent ans paraiva
bod massa dalöntschi,
i tschiraivan ils chavals da sömme
ill'ögliada dal tschiervi dama
tanteroura ils petschs.
La vita volva il pass vers Segl Maria
bod ün böt dal muond
gnü giò d'via;
la dalöntschezza chi apparainta il svoul
d'ün'otra libertà
a la praschunera
vögliada vaira vita:
mo il grip s'inclina
e'l repar dals munts as lascha
fingia giò
süllas vias giosom quai.
Uossa as vaja pass a pass sur il plan,
uoss'as vaja cul urari
fingia squintà
da mincha temp masürà.
Quai d'eira be ün batterdögl,
e fingia è'l sfümà
aint il sguard dad ün hom
ün pa giò da forzas.

MODERATO TERRORE

Non mi serve più niente.
E adesso che ho finito di sperare
puntiglioso mi alleno al moderato
terrore di ogni giorno, le divise
i controlli le guardie di frontiera
l'elettronica i computers i monitors
poliziotti dell'anima e fanfare
che squillano sul mio nido di talpa,
prenatale rifugio, sonno e whisky
e un tepore di donne che si sfanno
nell'amaro e nel dolce di una cieca
quasi proterva astuzia:

qui si fugge, perdio,

se ti sta a cuore
tenere i fili stretti intorno al grumo
di coscienza che sei, vivo sangue malato,
martellato
dalla furia centrifuga del tempo,
numeri al vento strali razionali
confitti nella scorza d'allegria
che diversa ogni notte mi protegge:
come diverso è il riso innamorato
di ogni ragazza, di ogni gazza ladra.
Se fa tempesta, via, salva almeno la testa.

1967

DISCRET STRAMIZI

I nu'm güda plü nöglia.
E uossa ch'eu n'ha glivrà da sperar,
m'alena ardünà al discret
stramizi da minchadi, manduras
controllas las guardgias da cunfin
l'electronica ils computers e monitors
pulizists da l'orma e fanfaras
chi strasunan sur meis cuvel da talpa,
refügi embrional, la sön e'l whisky
ed ün tevi da duonnas chi's disfan
aint il amar aint il dutsch, in ün'orba
e bod sfatschada astuzia:

 qua as mütscha, pervardadiu,
schi't sta a cour da trendscher
ils fils intuorn il barlun
da conscienza, cha tü est, viv sang müervi,
martellà
da la früda centrifugala dal temp,
numers i'l vent, frizzas da raschun
fichadas illa scorza d'allegria
chi'm protegia, müdaivla mincha not:
sco chi's müda il rier inamurà
da mincha matta, da mincha pipia.
Schi'd es strasora, taidla, salva't almain la testa.

Poesía de Antonio Machado

CAMPO

La tarde está muriendo
como un hogar umilde que se apaga.

Allá, sobre los montes,
quedan algunas brasas.

Y ese árbol roto en el camino blanco
hace llorar de lástima.

Dos ramas en el tronco herido, y una
hoja marchita y negra en cada rama!

Lloras? . . . Entre los álamos de oro,
lejos, la sombra del amor te aguarda.

ACHAMPAMAINT

La saira es per murir,
sco ün ümel föcler chi's va stüdonnd.

Là oura, süllas muntognas,
tschima amo ün bras-cher.

E quist bös-ch sfrachà sper la via alba
fa cridar da malavita.

Duos roms vi dal matal slavezzà, ed üna
föglia passa, naira vi da mincha rom.

Cridast? . . . Tanter ils paplers d'or,
dalöntschi, t'aspetta la sumbriva da l'amur.

Poesia da Andrej
Andrejewitsch Wosnessenskij

SIBIRISCHE SAUNA

Bäder . . . Türen krachen – he!
Frauen springen in den Schnee!

Heiss vom Ofen, heiss vom Feuer –
welche Rasse!

Gegen die Sibirienmädchen
müssen selbst Renoirs verblassen.

Ihr Madonnen! Diese Schultern,
diese Rücken, blank im Fall,
wie im Hochofen das blendende
geschmeidige Metall.

Noch vom Laufen ausser Atem
trifft sich hier auf gleichem Fuss
reiner Schnee und reines Feuer
und der Nacktheit reine Lust.

Frostig ist es, dampfend nass.
Wir vier Burschen stehn im Pelz,
Feuer rinnt uns durch das Blut –
scheuchen wir sie doch zum Spass!

Ach, der Schreck!

Nichts wie weg.

Aus einem Munde schreien sie:

Iiii!

Eine aber zögert an der Schwelle,
lächelnd wendet sie sich auf der Stelle,
ihr runder Schneeball fliegt heran
und trifft

den Mann.

SAUNA SIBIRIANA

Sauna! Sauna!
l'üsch dà ün sfrach;
giuvnas siglian illa naiv.

Chodas da la pigna, chodas dal fö,
dai! dai!

Sper quistas mattans da la Sibiria
nu tegnan püt gnanca las femnas
da Renoir.

Che madonnas! Che spadlas,
che rains chi glüschan dond illa naiv,
sco aint il fuorn
il liquid metal bugliaint.

Tuot our d'flà dal cuorrer,
chattna qua ün dasper tschel
la naiv püra, il fö pür
e'l dalet dad esser nüdas.

La pel bognada füma aint il fraid.
Nus quatter mattuns stain qua in pelissa
e sentin il fö chi'ns bricla
aint illas avainas.

Lura tillas laina sculozzar,
be per spass.

Dalur, che anguoscha!
In ün duos trais suna davent;
i cloman sco our d'üna bocca:
Iiii!

Be üna resta inavo sül glim,
l'as volva amo svelta
üna buorra raduonda
tir'la nan e tocca . . .

l'hom.

Poesía da Federico García Lorca

LA CASADA INFIEL

A Lydia Cabrera y a su Negrita

Y que yo me la llevé al río
creyendo que era mozuela,
pero tenía marido.
Fué la noche de Santiago
y casi por compromiso.
Se apagaron los faroles
y se encendieron los grillos.
En las últimas esquinas
toqué sus pechos dormidos,
y se me abrieron de pronto
como ramos de jacintos.
El almidón de su enagua
me sonaba en el oído,
como una pieza de seda
rasgada por diez cuchillos.
Sin luz de plata en sus copas
los árboles han crecido,
y un horizonte de perros
ladra muy lejos del río.

Pasadas las zarzamoras,
los juncos y los espinos,
bajo su mata de pelo
hice un hoyo sobre el limo.
Yo me quité la corbata.
Ella se quitó el vestido.
Yo el cinturón con revólver.
Ella sus cuatro corpiños.
Ni nardos ni caracolas

tienen el cutis tan fino,
ni los cristales con luna
relumbran con ese brillo.
Sus muslos se me escapaban
como peces sorprendidos,
la mitad llenos de lumbre
la mitad llenos de frío.
Aquella noche corrí
el mejor de los caminos,
montado en potra de nácar
sin bridas y sin estribos.
No quiero decir, por hombre,
las cosas que ella me dijo.
La luz del entendimiento
me hace ser muy comedido.
Sucia de besos y arena,
yo me la llevé del río.
Con el aire se batían
las espadas de los lirios

Me porté como quien soy.
Como un gitano legítimo.
La regalé un costurero
grande de raso pajizo,
y no quise enamorarme
porque teniendo marido
me dijo que era mozuela
quando la llevaba al río.

LA DUONNA INFIDELA

E ch'eu tilla n'ha tutta pro'l flüm,
crajond ch'ella saja dunschella,
impè vaiv'la fingià ün hom.
Quai d'eira la not da sant Jachen
e bod sco fat giò ouravant.
Las linternas as stüdettan
e'ls grigls tschüffettan fö.
Pro las ultimas chantunadas
n'haja toc sas tettas sönantadas,
e dalunga as drizzettan
sco ün püschel d'hiazint.
L'amid da sa schocca suot
am tunaiva sco ün toc saida
sgraflignà da desch curtels.
Sainza glüm d'argient illas tschimas
paraiva la bos-cha plü ota,
ed ün orizont da chans
bublaiva dalöntschi dal flüm.

Passadas las amuras nairas,
las giunschlas e las niclausas,
chavet suot si'ampla chavlüra
üna foppa i'l ümid sablun.
Eu schnuatet meis fazöl,
ella tret our'il vesti,
eu la tschinta cul revolver,
ella seis quatter chüerpins.
Nardas, lindornas da mar

nun han üna pel tant fina,
e neir cristals i'l clerglüna
nu dan uschè dutscha glüschur.
Seis gialuns am schmütschivan
güsta sco peschs spavantats,
mez implits da fraidüra.
Quella not suna curri
sülla megläda da las vias,
muntà sün puledra da madraperla,
sainza staffas, sainza mastrinas.

Mo eu nu vögl dir, sco hom,
las robas ch'ella m'ha dit.
La glüm dal san inclet
am fa esser fich modest.
Suos-cha da bütschs e sablun,
tilla portet eu nan dal flüm,
intant cha las spadas da las gilgias
as güstraivan cul vent.

Eu'm cumportet sco ch'eu sun.
Sco ün tschiainder legitim,
tilla det üna tas-cha da cusir,
gronda, in atlas gelg-strom,
eu nu laiva m'inamurar,
daspö ch'ella vaiva ün hom,
mo dschet ch'ella saj'amo matta
gnond cun mai giò pro'l flüm.

Trais fablas da Jean de La Fontaine

LA CIGALE ET LA FOURMI

La cigale ayant chanté
 Tout l'été,
Se trouva fort dépourvue
Quand la bise fut venue:
Pas un seul petit morceau
De mouche ou de vermisseau:
Elle alla crier famine
Chez la fourmi, sa voisine,
La priant de lui prêter
Quelque grain pour subsister
Jusqu'à la saison nouvelle. —
Je vous paierai, lui dit-elle,
Avant l'oût, foi d'animal,
Intérêt et principal.
La fourmi n'est pas prêteuse,
C'est là son moindre défaut. —
Que faisiez-vous au temps chaud?
Dit-elle à cette emprunteuse. —
Nuit et jour à tout venant
Je chantais, ne vous déplaise. —
Vous chantiez, j'en suis fort aise!
Eh bien, dansez maintenant.

LA CICADA E LA FURMIA

La cicada, aviond chantà
 Tuotta stà,
Nu vet nögl'in chaminada
Cur cha la bischa füt rivada.
Gnanc'ün sul pitschen tockin
D'üna muos-cha o d'ün vermin.
Ella get cridond fomina
Pro la furmia, sa vaschina
La rovet da l'imprastar
Ün pa d'gran per s-champantar
Fin a la stagiun novella.
Eu't pajarà tilla dschet ella,
Ant l'avuost, fai da cicada,
Tuot l'impraist e'l fit chi scada.
La furmia impraistunza nun es zist,
Nun ha quel sbagl.
Che hast fat i'l grond sulagl?
Disch'la a quella dumandunza.
Di e not, cun bun grataj,
N'ha chantà, scha quai s'agraja.
Chantà vais? – quai nu'm cuntraja –
Ebain, schi uossa pür sotai!

LE CORBEAU ET LE RENARD

Maître corbeau, sur un arbre perché,
Tenait en son bec un fromage.
Maître renard, par l'odeur alléché,
Lui tint à peu près ce langage:
Hé! bonjour, monsieur du corbeau,
Que vous êtes joli! que vous me semblez beau!
Sans mentir, si votre ramage
Se rapporte à votre plumage,
Vous êtes le phénix des hôtes de ces bois.
A ces mots le corbeau ne se sent pas de joie.
Et, pour montrer sa belle voix,
Il ouvre un large bec, laisse tomber sa proie.
Le renard s'en saisit, et di: *Mon bon Monsieur,*
Apprenez que tout flatteur
Vit aux dépens de celui qui l'écoute:
Cette leçon vaut bien un fromage, sans doute.
Le corbeau, honteux et confus,
Jura, mais un peut tard, qu'on ne l'y prendrait plus.

IL CORV E LA VUOLP

Maister corvatsch, sün ün bös-ch plachà,
Tgnaiv'aint il piccal ün toc chaschöl.
Maister vuolpun, da l'odur illechà,
Til pledantet sco chi sieua:
Uei, schi bun di, signur de Corv!
Quant grazchus ch'El es, quant bel ch'El am para!
Sincermaing, scha Seis chant es bel e lom
Sco chi's po dir da Seis pennom,
Es El il fönix sainza fal
Da tuot ils avdants in god e val.
Il corv, cur ch'el doda quist pled,
Vain bod our d'clocca dal dalet
E derva il piccal bè baja, lascha crodar sia praja.
La vuolp tilla schgnaffa e disch: *Meis bel signur,*
Ch'El as tegna per dit
Cha mincha lusingiader
Viva e cuost da qualche tadlader:
Quista lecziun, magari, vala bain ün toc chaschöl,
Am para.
Il corv, svarguognà e confus,
Güret, mo ün pa tard, cha plü nu'l vessna tus.

LA MORT ET LE BÛCHERON

Un pauvre bûcheron tout couvert da ramée,
Sous le faix d'un fagot aussi bien que des ans,
Gémissant et courbé, marchait à pas pesants,
Et tâchait de gagner sa chaumine enfumée.
Enfin, n'en pouvant plus d'effort et de douleur
Il met bas son fagot, il songe à son malheur.
Quel plaisir a-t-il eu depuis qu'il est au monde?
En est-il un plus pauvre en la machine ronde?
Point de pain quelquefois, et jamais de repos:
Sa femme, ses enfants, les soldats, les impôts,
Le créancier et la corvée,
Lui font d'un malheureux la peinture achevée.
Il appelle la Mort. Elle vient sans tarder,
Lui demande ce qu'il faut faire.
C'est, dit-il, afin de m'aider
A recharger ce bois; tu ne tarderas guère.

*Le trépas vient tout guérir;
Mais ne bougeons d'où nous sommes:
PLUTÔT SOUFFRIR QUE MOURIR,
C'est la devise des hommes.*

LA MORT E' L TAGLIALAINA

Ûn pover taglialina, tuot cun romma adöss,
Dschema chalchè dal pais e plaja la chomma,
Sco suot quel dals ons e va cun flà gröss,
Per rivar a la fin pro sa baita be füm.
Cur ch'el nu po plü da straschin e travaglia,
Metta'l giò seis fasch, s'impaisa a seis dischlech.
Che dalet ha'l gnü daspö ch'el es sün terra?
Daja ün plü pover in tuot l'urdegn raduond?
Minchatant gnanca pan e mai s'posar oura.
La duonna, ils uffants, sudada, impostas,
 Il credader e l'angiaria
Til glivran il putret d'ün disfurtünà.
El cloma la Mort. Ella vain, ell'es qua,
 Til dumonda che ch'ell'haja da far.
 Mo i füss, discha'l, tant per am güdar
A'm chargiar sü quist lainom, be nu tardivar.

*Hai, la Mort vain tuot a guarir;
Mo da'ns crollar sajan plans.
PLÜCHÖNTSCH SUFRIR CO MURIR,
Quai es il perpöst dals umans.*

Matal ille naiv

Ille naiv las plantas
nòblia profanada,
vota schinessa
sun un fa il sulai
d'intrèn vinclar de glim
et invainta sòmms.

Sun un matal
as branclar amo
custals d'amor
intagliats.
trèda mungias d'amor -
il com perforà da la frizza.

Poesia da Karl Kuprecht

MATALS ILLA NAIV

Illa naiv las plantas
nöblia profanada
vita schmersa
sün vus fa il sulai
d'inviern rinclas da glüm
ed invainta sömmis.

Sün ün matal
as branclan amo
custabs d'amur
intagliats
tischmuongias d'amur –
il cour perforà da la frizza.

Quatter poesias da Thomas Stearne Eliot

PRELUDES

I.

The winter evening settles down
With smell of steaks in passageways.
Six o'clock.
The burnt-out ends of smoky days.
And now a gusty shower wraps
The grimy scraps
Of withered leaves about your feet
And newspapers from vacant lots;
The showers beat
On broken blinds and chimney-pots,
And at the corner of the street
A lonely cab-horse steams and stamps
And then the lighting of the lamps.

II.

The morning comes to consciousness
Of faint stale smells of beer
From the saw-durst-trampled street
With all its muddy feet that press
To early coffee-stands.
With the other masquerades
That time resumes,
One thinks of all the hands
That are raising dingy shades
In a thousand furnished rooms.

PRELUDIS

I

La saira d'inviern crouda illas giassas
e cucca tras las bachettas da la füergiada.
Id ais las ses.
Ils urs dal di fümülaint as stüdan.
E uossa tacha üna plövgiada
tocs d'föglia suos-cha vi da noss peis.
La daracha clocca
cunter 'ls uschöls e'ls quadrels dal chamin,
e là dasper la chantunada
zapligna e füma ün pover broc.
Lura s'invüdan planet las glüms.

II

La daman aintr'in nos immaint
cun ün gustin da biera stantiva.
Sülla via sternan resgüm splattütschà
d'chalchogns be merda chi passan
vers l'albiERG bunurezzas.
Da pêr cun tschellas mascaradas
cha l'ura brancla.
T'impaissast tuot ils mans
chi tiran sü tendas dubiusas
in milli dmuras.

III.

You tossed a blanket from the bed,
You lay upon your back, and waited;
You dozet, and watched the night revealing
The thousands sordid images
Of which your soul was constituted;
They flittered against the ceiling.
And when all the world came back
And the light crept up between the shutters
And your heard the sparrows in the gutters,
Your had such a vision of the street
As the street hardly understands;
Sitting along the bed's edge, where
You curled the papers from your hair,
Or clasped the yellow soles of feet
In the palms of both soiled hands.

IV.

His soul stretched tight across the skies
That fade behind a city block,
Or trampled by insistent feet
At four and five and six o'clock;
And short square fingers stuffing pipes,
And evening newspapers, and eyes
Assured of certain certainties,
The conscience of a blackened-street
Impatient to assume the world.
I am moved by fancies that are curled
Around these images, and cling:
The notion of some infinitely gentle
Infinitely suffering thing.
Wipe your hand across your mouth, and laugh
The worlds revolve like ancient women
Gathering fuel in vacant lots.

III

Tü vaivast strat davent il linzöl da let
e d'eirast in rain e spettaivast,
cupidond e vagliond cha la not palainta
las milli figüras dascusas
chi faivan part da ti'orma trembluossa,
chi briclaivan vi dal tschêl sura.
Mo cur cha'l muond revgniva
e la glüm ramplignaiva sü per las persianas
ed il viers dals paslers aint il standschen,
lura vettast üna visiun da la via
cha la via incleget be cun stainta.
Intant, tschantada a travers sün teis let
srollaivast tas papigliuottas,
o splattaivast cun mans malnets
cunter tas melnas plantas d'pè.

IV

Si'orma staisa in sriblas vi dal tschêl
chis' voul stüder davo ün chasamaint
trapluna cun pè raffichuoss
vers las quatter, las tschinch e las ses.
E dainta quadra stoppa püpas,
gazettas da la saira ed ögliadas
chi han aint tschertas tschertezzas,
la cuntgnentscha d'üna via s-charbunada
imapzchainta da circundar il muond.
Eu sun comoss da fanzögnas
chi's tegnan closas intuorn quai ch'eu vez.
La sapchüda dad üna quaidezza,
dad üna sufrentsch'infinida.
Fa giò ta bocca culs mans e ria.
Ils plets sigliuottan sco duonnas veglias
chi tscherchan patütsch per las muschnas intuorn.

Quatter sonets da Louize Labé

II

O beaus yeus bruns, ô regards destournez,
O chaus souspirs, ô larmes espendues,
O noires nuits vainement atendues,
O iours luisans vainement retournez:

O tristes pleins, ô desirs obstinez,
O tems perdu, ô peines despendues,
O mile morts en mile rets tendues,
O pires maus contre moy destinez.

O ris, ô front, cheueus, bras, mains & doigts:
O lut pleintif, viole, archet & vois:
Tant de flambeaus pour ardre une femelle!

De toy me plein, que tant de feus portant,
En tant d'endrois d'iceus mon coeur tatant,
N'en est sur toy volé quelque estincelle.

II

O bels ögls brüns, o sguards astraviats,
o chods suspürs, o larmas tant curridas,
o nairas nots per nöglia tralanguidas,
o dis glüschaints per nöglia returnats:

O trist cumplondscher, o giavüschs varsiats,
o temp sguazzà, o painas inudidas,
o milli morts in milli raits cusidas,
o aspers mals incunter mai drizzats.

O rier, frunt, chavels, bratscha e chommas:
o lüt da plont, gïa, archet e vusch:
tantas fuschellas per arder üna femna!

Pro tai m'almainta ch'our da tantas flommas,
chi van palpond meis cour uschè dastrusch,
gnanc'üna sbrinzla d'fö sün tai nu's semna.

VIII

Je vis, ie meurs; ie me brule & me noye:
I'ay chaut estreme en endurent froidure:
La vie m'est & trop molle & trop dure.
I'ay grans ennus entremeslez de ioye:

Tou à un coup ie ris & ie larmoye,
Et en plaisir maint grief tourment i'endure:
Mon bien s'en va, & à iamais il dure:
Tout en un coup ie siche & ie verdoye.

Ainsi Amour inconstamment me meine:
Et quand ie pense auoir plus de douleur,
Sans y penser ie me trouue hors de peine.

Puis quand ie croy ma ioye estre certaine,
Et estre au haut de mon désiré heur,
Il me remet en mon premier malheur.

VIII

Eu viv, eu mour, eu m'ard e'm najaint.
Eu saint chaluors eir in patind fraidüra:
La vita m'es massa lomm'e massa düra.
N'ha grondas rabgias cun dalets tantraint.

In d'üna jada schi ria e crida,
E cun plaschair bler greiv turmaint indüra:
Meis bön s'disfa, e per adüna el düra:
In d'üna jada suna passa e rinverdida.

Uschena Amur instabel zuond am maina:
E cur ch'eu pens ch'eu plü fich am tortur,
Gnanca ch'eu bada, am chatta sainza paina.

Lura, sch'eu craj mi 'algrezcha cumplaina,
E dal destin bramà star sü pro l'ur,
Am tschessa'l darcheu in ma prüma dolur.

XI

O dous regars, ô yeus pleins de beauté,
Petits iardins, pleins de fleurs amoureuses
Ou sont d'Amour les flesches dangereuses,
Tant à vous voir mon oeil s'est arrêté!

O coeur felon, ô rude cruauté,
Tant tu me tiens de façons rigoureuses,
Tant i'ay coulé de larmes langoureuses,
Sentant l'ardeur de mon coeur tourmenté!

Donques, mes yeus, tant de plaisir auez,
Tant de bons tours par ses yeus receuez:
Mais toy, mon coeur, plus les vois s'y complaire,

Plus tu languiz, plus en as de souci,
Or deuinez si ie suis aise aussi,
Sentant non oeil estre à mon coeur contraire.

XI

O dutschs sguards, o ögls plains da beltà.
Pitschens zardins plains da fluors amurusas
Ingio d'Amur sun las frizzas privlusas:
Tant a s'as verer s'ha meis ögl fermà.

O cour perfid, o aspra crudeltà,
Tü'm mettast tant sün provas rigurusas,
Tant n'haja spons las larmas languidusas,
Sentind l'ardur da meis cour turmantà!

Pöja, meis ögls, 'schè bler plaschairs avais,
E tant bun tröv da seis ögls artschvais:
Mo tü meis cour, plü'ls vezzast dond al pari,

Schi plü languischast, plü pisser tü hast,
Uoss'ingiavina, scha eu stetta in pasch,
Sentind meis ögl eu a meis cour cuntrari?

XIV

Tant que mes yeus pourront larmes espandre
A l'heur passé auec toy regretter:
Et qu'aus sanglots & souspirs resister
Pourra ma voix, & un peu faire entendre:

Tant que ma main pourra les cordes tendre
Du mignart Lut, pour tes graces chanter:
Tant que l'esprit se voudra contenter
De ne vouloir rien fors que toy comprendre:

Ie ne souhaite encore point mourir.
Mais quand mes yeus ie sentiray tarir,
Ma voiy cassee, & ma main impuissante,

Et mon esprit en ce mortel seiour
Ne pouuant plus montrer signe d'amante:
Priray la Mort noircir mon plus cler iour.

XIV

Fintant meis tschagls pudaran larmas cleger
E'ls ögls i'l passà cun tai lessan tuornar:
E ch'als singluots e suspürs ün repar
Sarà mia vusch, ed ün pa dond d'incleger:

Fintant cha meis man dal lüt alleger
Pudrà tender las cordas per tas grazchas chantar:
Fintant meis spiert as larà cuntantar
D'nu lair oter cuntgnü co tai eleger:

Schi nu giavüscha amo brich da murir.
Mo cur meis ögls eu sentirà schmarir,
Ruotta ma vusch, e meis man sainza possa,

Meis spiert in quist sogiuorn mortal sbandi,
Nu pudiond plü muossar segn d'amur closa:
Rouv la mort d'innairir meis plü cler di.

Poesia da Umberto Saba

EROS

Sul breve palcoscenico una donna
fa, dopo il Cine, il suo numero.

Applausi,
a scherno credo, ripetuti.

In piedi,
del loggione in un canto , un giovanetto,
mezzo spinto all'infuori, coi severi
occhi la guarda, che ogni tratto abbassa.
È fascino? È disgusto? È l'une e l'altra
cosa? Chi sa? Forse a sua madre pensa,
pensa se questo è l'amore. I lustrini,
sul gran corpo di lei, col gioco vario
delle luci l'abbagliano. E i severi
occhi riaperti, là più non li volge.
Solo ascolta la musica, leggera
musichetta da trivio, anche a me cara
talvolta, che per lui si è fatta, dentro
l'anima sua popolana ed altera,
una marcia guerriera.

EROS

Sül aisel palc üna femna
fa, davo il kino, seis numer.

Applaus, repetits
per schnöss, sco chi'm para.

In pè
sül juhè i'l chantun, ün giuvnot,
inclinà sur il vöd, tilla guarda
cun ögls severs, ch'el sbassa davoman.
È'l fascinà? disgustà? O amenduos?
Chi sa? Forsa s'impaisa'l sia mamma,
e scha quai saja l'amur. Las pagliettas
sül grond chüerp dad ella, cul gö varià
da la glüm til tschiorbaintan. E dervind
danöv ils ögls severs, nu guarda'l plü via.
El taidla be amo la musica, musiketta
triviala, chi'm plasch'eir a mai minchatant,
mo chi per el es dvantada, in si'orma
simpla e superbgia,

üna marcha da guerra.

Poesia da Bert Brecht

DIE LÖSUNG

Nach dem Aufstand des 17. Juli
Liess der Sekretär des Schriftstellerverbands
In der Stalinallee Flugblätter verteilen
Auf denen zu lesen war, dass das Volk
Das Vertrauen der Regierung verscherzt habe
Und es nur durch verdoppelte Arbeit
Zurückerobern könne. Wäre es da
Nicht doch einfacher, die Regierung
Löste das Volk auf und
Wählte ein anderes?

LA SOLUZIUN

Davo il sollevamaint dals 17 gün,
Schi il secretari da la Società da scriptuors
Fet scumpartir fögls volants ill'Allea Stalin
Culla tuna cha'l pövel haja, per aigna cuolpa,
Pers la fiduzcha da la Regenza
E ch'el tilla possa reacquistar
Be cun lavur redublada. Nu füssa damaja
Bler letta cha la Regenza
Schogliess il pövel
Ed elegess ün oter?

Set poesias da Rainer Brambach

HOLZFÄLLERSCHENKE

Flaschengalerie der Schenke,
Fäller, bärenhaft verummmt,
axtgekerbte Fichtenbänke
und der Kachelofen summt.

Stummelpfeifen, Sägmehlboden
schwarz gefleckt vom Kautabak –
Schmeck den Tanageruch am Loden,
greif das Brot im Jutesack.

Rück zum Feuer, hör den Alten,
der die Köhlerfabel spricht,
Meiler siehst du, Rauchgestalten
und im Holz ein Harzgesicht.

Fabeln, Harzrauch, Winterweisen
und die Fracht der Einsamkeit
trägst du mit durch Wälderschneisen
schneblind, waldtoll, eingeschnit.

USTARIA DALS TAGLIALAINAS

Lingiada d'butiglias in chamonna
ils homens imballats sco uorsuns,
bancs da pin cun aint tappas,
e la pigna da mioula chanta.

Püpas cuortas, resgüm giò mez quai,
cun flachs nairs da las tschiccas –
Saint'il largià vi da gamaschas,
tocca il pan illa buscha.

Vè nan pro'l fö, taidla il vegl
chi quinta la trabla dal charbuner,
tü vezzast la runa, figüras da füm
ed aint il lain üna fatscha da rascha.

Trablas, füm da rascha, chant da l'inviern
e la chargia da la suldüm
portast cun tai tras il clerai,
sorbantà, aiver da god, culla naiv chi't zuoglia.

SCHLECHTE AUSSICHTEN FÜR TRINKER

Kartoffeln im Korb,
ein Zopf Zwiebeln baumelnd,
aber Beaujolais ist verhagelt,
im Frost liegt Burgund.

Seitdem sich der Regenpfeifer
in Scharen angesiedelt hat,
rufe ich meinen Freunden zu:
Es nahen trockene Zeiten!

Jedem Kind seine Puppe,
reichlich Hafer dem störrischen Esel,
uns bleibt Kreide und Stein
für ein Himmel- und Höllspiel . . .

und ein Geschmack von Essig auf der Zunge.

NOSCHAS VISTAS

Mailinterra illa terra,
tratschoula d'tschiguollas sbaluonzcha,
mo sül Beaujolais haja dat tampeista
e la Burgogna ais suot la braïna.

Daspö cha'ls piviers sun rivats
e's plachan in rotschas,
schi clomi a meis amis:
s'parderschai cha l'on gnarà süt!

A mincha uffant sia poppa,
avaina a sfrach per l'asen testard,
a nus reistan craida e crappa
per ün gö da tschêl ed iffiern . . .

ed ün gust d'aschaid sülla leua.

SCHULHOF

Zu Ende das Pausenspiel, vergessen
der Ball im Winkel und
der Platz still, als wär im Kastaniengeäst
Gelächter vernehmbar,
vogelschnell flatternd . . .

Noch immer Geranien vor den Fenstern,
aber längst verwischt
sind Herz und Schrift, verschollene Namen,
mit einer Scherbe geritzt
in den Verputz der Mauer.

PLAZZA DA SCOULA

Glivrà il gö da la pausa,
la ball'invlüdad'in ün chass
e la piazza quieta, sco schi's dudiss
riöz aint illa romma
dals chastogners
e svolazzar dad utschels.

Amo stan geranis sün banc fanestra,
mo schmarits sun dalönch innan
cour e scrittüra, noms d'üna jà,
sgraflignats cun ün vaider
sülla liadüra dal mür.

DER BAUM

Seit ich weit draussen
das Haus in der Siedlung bewohne,
wächst aus dem Keller ein Baum
durch Diele und Mansarden.
Laub hängt fahnengleich
zu allen Fenstern hinaus.
Der Wipfel wiegt sich
über dem moosgrauen Dach.

Ich hause unbesorgt nah dem Gezweig,
im Hof fault der Spalklotz,
auf dem Speicher rostet die Säge.
Nachbarn freilich rufen sich zu:
Sein Haus ist wie unsere Häuser,
was ist der Narr fröhlich –
Hört, er singt in der Frühe, redet
und lacht, wenn es dämmert!

Der Baum wächst.

IL BÖS-CH

Daspö ch'eu n'ha mia baita
oura coura pro'ls üerts,
crescha ün bös-ch our dal schler
tras fuonds e chombrins.
La föglia penda sco binderas
our da mincha fanestra.
Sia tschima sbaluonzcha
sur il tet grischa da müs-chel.

Eu stün tranquil illa fruonzla,
giò'n curtin schmarschescha la taglioula,
aint in cligna fa la resgia ruina.
Ils vaschins lascha pür chi tavellan:
Sia chasa es bain sco nossas,
che è'l uschè leid quel svanecal –
Tadlai, el chant'a bunura, baja
e ria cur chi vains s-chür.

Il bös-ch cresch'ad ün crescher.

STROHBLUMEN ZUM ABSCHIED

Du rolltest den Marktschirm ein,
trugst die Fruchtkörbe fort,
deine Stimme,
die lang den Sommer ausrief,
ist verstummt.

Über kahlem Gezweig,
wie es der Winter will,
ist ein Geräusch von Möven und Krähen,
während du lautlos
im Glashaus Strohblumen bündelst.

Wenn Tag für Tag die Nacht früher kommt,
was bleibt mir mehr zu gewinnen,
als das Destillat von Staub
aus der Blume, die du mir gabst.

FLUORS D'STROM PER DIR ADIEU

Tü hast fat giò l'umbrella da faira
ed est ida cullas chavognas;
tia vusch
chi vaiva lönch banni la stad,
nu dà plü tröv.

Sur romma nüda,
sco cha l'inviern cumonda,
cratschlan mövgias e cratschadels
intant cha tü liast quaida
fluors d'strom aint illa serra.

Scha la not vain plü bod di per di,
che vantüra am resta amo,
co l'essenza da puolvra plachada
sülla flur cha tü'm dettast?

ORGANISCHER FEHLER

Liegt es am Trommelfell? Mein Gehör
ist seit Tagen anders gestimmt.
Als der Fisch am Haken hing,
schrillte mir sein Angstgeschrei entgegen.
Ich habe meine Zunftkarte zerrissen
und das Angelgerät verkauft.

LICHT IM AUGUST

Wenn der Tag voll Schwermut brütet,
blickt der Stein in sich hinein.
Stumme Welt. Der Birnbaum hütet
meinen Garten, Gras und Wein.

Gut sind mir die Dornenhecken,
wo die Sonne wich.
Unkraut wächst mich zu verstecken-
langsam ziehen rote Schnecken
einen feuchten Kreis um mich.

DEFET ORGANIC

Ais quai da la membrana?
Daspö ün pêr dis,
mi'udida nun ais plü quella.
Cur cha'l pesch sbiattaiva vi da l'amp
n'haja dudi seis sbrai d'anguoscha.
Lura n'haja s-charpà mia patentà
e vendü percha e trinchetta.

GLÜM D'AVUOST

Cur cha'l di cua gravur,
schi guarda il crap in sai sves.
Muond müt. Il pairèr
perchüra meis üert, erba e vin.

La spinatscha am voul bain
ingio cha'l sulai ais i adieu.
Zierchel crescha per am zoppar –
lindornas cotschnas tiran plan
ün ümid rinch intuorn mai.

Poesia da Jacques Prévert

CHANSONS DES ESCARGOTS QUI VONT A L'ENTERREMENT

A l'enterrement d'une feuille morte
Deux escargots s'en vont
Ils ont la coquille noire
Du crêpe autour des cornes
Ils s'en vont dans le noir
Un très beau soir d'automne
Hélas quand ils arrivent
C'est déjà le printemps
Les feuilles qui étaient mortes
Sont toutes ressuscitées
Et les deux escargots
Sont très désappointés
Mais voilà le soleil
Le soleil qui leur dit
Prenez prenez la peine
La peine de vous asseoir
Prenez un verre de bière
Si le cœur vous en dit
Prenez si ça vous plaît
L'autocar pour Paris
Il partira ce soir
Vous verrez du pays
Mais ne prenez pas le deuil
C'est moi qui vous le dis

Ça noircit le blanc de l'œil
Et puis ça enlaidit
Les histoires de cercueils
C'est triste et pas joli
Reprenez vos couleurs
Les couleurs de la vie
Alors toutes les bêtes
Les arbres et les plantes
Se mettent à chanter
A chanter à tue-tête
La vraie chanson vivante
La chanson de l'été
Et tout le monde de boire
Tout le monde de trinquer
C'est un très joli soir
Un joli soir d'été
Et les deux escargots
S'en retournent chez eux
Ils s'en vont très émus
Ils s'en vont très heureux
Comme ils ont beaucoup bu
Ils titubent un p'tit peu
Mais là-haut dans le ciel
La lune veille sur eux.

CHANZUN DA LAS LINDORNAS CHI VAN A FUNARAL

A funaral d'üna föglia morta
duos lindornettas van.
I han lur chasinas nairas,
sindals vi da las cornas
'schè vana aint pel s-chür
üna bella saira d'utuon.
Odès, infin chi rivan
era bel e prümavaira.
Las föglias chi d'eiran mortas
sun tuottas resüstadas
e las duos lindornettas
sun propcha ün zich schenadas.
Mo guarda qua'l sulai
l' sulai chi tillas disch
Ö fat, ö fat il bain
il bain da sezzer giò.
Pigliai üna bierina
scha'l cour as dà bun prô,
o pigliai fors'amo
quel auto per Müstair
el parta vers las set;
ün viadi chi's sto vair.
Mo rafüdai cul dögl

quai's dia eu'l sulai,
quai sgrada l'alb da l'ögl
e fa gnir trid pelvair
las gnolas da vaschels,
che trist e sul parair.
Trat aint vossas culuors,
culuors da bainplaschair.
Tuot quai chi vita sa far
bes-chas, plantas, utschels
as metta lur'a chantar
la chanzun be vita da stà
e tuot la glieud fa impringias,
chi ria e baiv' ün per ün
id es üna saira bellezzas
üna bella saira da gün.
E nossas duos lindornas
tuornan a chasa planet,
i van be commoziun
i van plain dalet.
Davo dozà'l cundun
barbottna ün paet
mo bun chi d'eira sün tschêl
la glüna chi vagliet.

Duos poesias
da Charles Ferdinand Ramuz

CHALEUR

L'ombre du tilleul tourne dans la cour.
La fontaine fait un bruit de tambour.

Un oiseau s'envole du poirier; le mur
brûle; sur le toit brun et rouge,
la fumée d'un feu de bois bouge
contre le ciel tellement bleu qu'il est obscur.

On n'entend pas un bruit dans les champs;
personne n'est en vue sur la route;
seules dans le poulailler, les poules
gloussent encore, de temps en temps.

Puis plus rien qu'un arbre qui penche,
dans l'opacité de ses branches,
avec son ombre, de côté,
comme sous un poids qui l'accable;
et cet autre se laisse aller
en avant, comme un dormeur
qui a les coudes sur la table.

CHALUR

La sumbriva dal tigl fa il gir dal curtin.
Il chüern da bügl batta il tambur.

Ûn utschè svoula giò dal pairer, il mür
arda, dal tet cotschen e brün
s'alvainta ün füm da laina d'pin
sü vers il tschèl tant blau ch'el para s-chür.

E nan dals ers nu's doda gnanc'ün cloc;
ningün nun es per peis our es in stradun,
sulettas las giallinas, a maschun,
cluotschan per main da che lur «coc, coc».

Lura nögli'oter, be ün bös-ch chi's sgoba
illa spessüra verda da sia romma,
cun sa sumbriva da la vart,
sco suot il squitsch da gravaditscha paisa,
e tschel là via co cha'l s'lascha ir,
dond davant giò sco ün indurmanzà
chi svacha ils cunduns sün maisa.

CHANSON

Vivre, c'est un peu
comme, quand on danse:
on a plaisir à commencer –
un piston, une clarinette –
on a plaisir à s'arrêter –
et le trombone est essoufflé –
on a regret d'avoir fini,
la tête tourne et il fait nuit.

CHANZUN

Viver, quai es ün pa
sco cur chi's sota:
i s'ha dalet da cumanzar,
ün cornet, ün clarinet,
i s'ha dalet da rafüdar,
cha la posauna es our d'flà,
puchà chi glivra uschè bod;
il cheu va intuorn ed i fa not.

Poesia da Flurin Darms

UNVIERN DILS PERVESIDERS

Uss ei la neiv ed ein ils fistatgs,
ils fistatgs en la neiv a traviars ed en crusch.
Entuorn ils nuegls ein carmuns gnis sfarfatgs,
sefuretgan els mirs, fan da pauper e strusch.

Uss ein pervesiders che brischan curom
e stattan sin ovra, laghegian la uolp.
E l'estga spel begl vid la corda d'irom,
ed in gnef che sgnufla el stgir – ed in cuolp.

Uss ein las seras e las notgs d'argient,
da fom e ferdaglia e persecuziun.
Uss giuvna, giuvnetta cul saung buglient,
dai adatg dils cavaders e fai uraziun.

INVIERN DALS PAVLADERS

Uoss'aise la naiv e uossa passivas.
Fastizis sül alb passan vi e nan.
Sper la stalla müstailas sfarfattas e vivas
van mütschind tras ils mürs cun lur majer pan.

Ils pavladers süls ots chi ardan chürom
e stan sülla sguaita spettond la vuolp.
E l'ais-cha pro'l bügl vi dal fil d'arom,
ed ün gnif chi fladuna, aint il s-chür – ün cuolp . . .

Argient in sairas e nots sbrinzliant
da fom e fradaglia e da parsieug.
Uei, giuvna giuvnetta cul sang bugliant,
guarda pro da las zepras e fa teis roug.

Poesia da Henri Michaux

MA VIE

Tu t'en vas sans moi, ma vie.
Tu roules,
Et moi j'attends encore de faire un pas.
Tu portes ailleurs la bataille.
Tu me désertes ainsi.
Je ne t'ai jamais suivie.

Je ne vois pas clair dans tes offres.
Le petit peu que je veux, jamais tu ne l'apportes.
A cause de ce manque, j'aspire à tant.
A tant de choses, à presque l'infini . . .
A cause de ce peu qui manque, que jamais tu m'apportes.

MIA VITA

Tü pigliast e vast sainza mai, ma vita.
Tü roudlast,
ed eu spet amo da far ün pass.
Tü portast utrò la battaglia.
Uschè am schmungias tü.
Eu nu't sun mâ gnü davo.

Eu nu vez cler in tias spüertas.
Quel zich ch'eu less mâ nu'm portast.
E pervi da quel manguel sun eu
tant arsià.
Pervi da quel zich chi manca, cha tü
mâ nu'm portast.

Poesia da Claude Aveline

L'OISEAU-QUI-N'EXISTE-PAS

Voici le portrait de l'Oiseau-Qui-N'Existe-Pas.
Ce n'est pas sa faute si le Bon Dieu qui a tout fait
a oublié de le faire.
Il ressemble à beaucoup d'oiseaux, parce que les bêtes qui
n'existent pas ressemblent à celles qui existent.
Mais celles qui n'existent pas n'ont pas de nom.
Et voilà pourquoi cet oiseau s'appelle l'Oiseau-Qui-
N'Existe-Pas,
Et pourquoi il est si triste.
Il dort peut-être, ou il attend qu'on lui permette
d'exister.
Il voudrait savoir s'il peut ouvrir le bec, s'il a des
ailes, s'il est capable de plonger dans l'eau sans
perdre ses couleurs, comme un vrai oiseau.
Il voudrait s'entendre chanter.
Il voudrait avoir peur de mourir un jour.
Il voudrait faire des petits oiseaux très laids, très
vivants.
Le rêve d'un oiseau-qui-n'existe-pas, c'est de ne plus
être un rêve.
Personne n'est jamais content.
Et comment voulez-vous que le monde puisse aller bien
dans ces conditions?

L'UTSCHÈ-CHI-NUN-EXISTA

Uschena guard'oura l'Utschè-Chi-Nun-Exista.

El nun ais la cuolpa, scha'l char Segner, chi ha creà tuot,
til ha invlidà da crear.

El sumaglia a blers utschels, perche las bes-chas chi
nun existan sumaglian a quellas chi existan.

Mo quellas chi nun existan sun sainza nom.

E vezzaivat, perquai quist utschè ha nom l'Utschè-Chi-
Nun-Exista.

E perquai è'l uschè trist.

Forsa dorma'l, o ch'el spetta ch'ün til detta il permiss
d'exister.

El less savair, sch'el saja bun da dervir il pical, sch'el
haja alas, sch'el sapcha ir suot aua sainza perder
sias culuors, sco ün vair utschè.

El as less dudir a chantar.

El less avair temma da murir ünsacura.

El less surgnir utschlins, magari trids mo be vita.

Il sömme d'ün utschè-chi-nun-exista ais da nun esser
plü be ün sömme.

Ingün nun ais mâ cuntaint.

E co laivat chi possa ir bain sül muond
in quists povers peis d'aua?

Prosa cuorta

PROSA CUORTA

Lingua da la mamma
Ün giat aint illa giassa
Aint il tren schgnögn
Il guis aint illas strettas
Palantada da l'oter muond
Ün pluoder d'ün oter planet
Anguoschas
La zücha chi sa discuorrer
Ponderaziuns sur da la poesia
La chastördà
Las tastas albas e las tastas nairas
Chatschaders da la not

Lingua da la mamma

La cità es minchatant sco ün viadi sün üna staila estra. Qua vegnan e qua passan tuot ils incuntschaints chi ans sumaglian in lur fatschögn zop-pantà; i cribla da glied e da privels. L'uman sto s'dostar per as man-tgnair in vita, tschels provan da'l tschüffer oura dapertuot, cun lur autos, cun lur pajas, cun lur reclomas; ed el nu das-cha plü durmir clos e quaid per temma da sdasar imbruoglià, survaglià dad achüsaders disfiduoss. – El cuorra, el travascha e s'asgürescha cun tuot sias astuzias; quella temma da laschar ir a perder il mumaint, quel suspect da's sentir perseguità stira'l cun sai sco üna sumbriva. El sainta vi da sias lisüras las cordas da quel marionettunz cun nom cità e doda il vöd da sia vita, in el üna figüra chi sguonda l'ura, chi impla formulars, chi's sgoba davant tschertünas otras figüras e chi guarda tras tschellas sco tras fanestras.

Illa staziun s'incruschan pels e chapels da tuottas culuors e da tuot-tas provgnentschas, ün immens furnier chi müda minchadi avdants. Las glüms sflammagian in cotschen e verd; l'otpledader sgualatta oura süls perons üna vuschatscha raca e barbara; las portas cloccan; ils cours bat-tan dad ot, e dadoura üerlan ils taxis lur sbrais da prescha. Là via schlada ün kiosc seis titaluns, quels palocs chi zaclan sün nossa memoria. Eu svutr in bleras gazettas a chatscha d'ün artichel chi nu voul e nu voul cumparair. La giuvna, amiaivla, svelta, m'incuraschischa cun ün'ögliada da pür sfögliar e nu lascha intant tschunker üna baderlada ch'ella tessa cun meis vaschin, ün hom in overall, fatscha brün-s-chüra, pel chürom, ögl viv ed ün pêr curius öglieuns temeraris sül frunt. El pudess esser obain ün buglidur chi sa far pitschens vulcans instraits süllas aschinas dal tram illas blauas nots zürigaisas obain ün manaschunz dad alch camiun chi maina rob'explosiva. – Eu travuond tituls e tituls e splintr invan davo quels duos ümels custabs chi m'impromettan ün zich onurar, mo aintimmez il grofflöz e rögnöz dals autos doda lur tavellonda. Quai es alch svelto e paschiunà ed alleger, i'm par'üna melodia slava in lur verva, ed eu pens da per mai: «Co chi finan mattas estras per ils kioscs ingio chi voul tantüna savair eir dialect.» Fin ch'ün pled tschüffa dindet mia atten-ziun sco ün crötsch: «nozzas» ha'la dit e na plü be udind mo tadlond cul-l'uraglia schladada tils n'haja uossa qua dasper mai chi discuorran ru-mantsch. Rumantsch da Surselva, quai'm sapchainta fingià il seguond pled – robas da casü, alch prüvà da famiglia o cusdrinada, üna müstà chi voul bainbod davantar lai e «gie gie» e «faiquen»! Co chi's po esser orb!

La glasura cha la cità tira sur nus m'ha ingionà. Co nun haja badà quell'ögliada riainta, quel nas renan cun seis arch armonius, co nu m'ha quella vusch uschè clera e vigurusa e plain sigluots chaprizius toc da-lunga sco üna charezza? Mo el m'ha forse rendü intschert, el chi dà be üna marmuognada da temp in temp, tant per tilla far baderlar inavant e surria da quai bunatsch, quist pluoder chi savura dad öli, quist guerrier da la viacatram qua in sa taila grischi-blaua e seis clap ögliers da pilot. L'ha alch vi dad el terribel da bun puobatsch uossa cha til guard plü bain.

Mo quels plets ans han tuts sün lur ala, e nus eschan plachats immez cumün, ün da quels cumüns chi savuran da paur, ingio cha las chasas e'ls tablots gruogls stan a pêr cunter via, ingio cha portettas bassas laschan ir aint ed oura tuottadi tousals dad homens cun lur üsaglia – e'l sulai arda ad els e lur chasas, arda a buolla, ün buol chi nu'ls va oura plü – s-chellas, savur da rasdiv, clocs da scuder, la savur ascha da bos-cha da mailinterra pel fuond intuorn e blauas pütts da füm tuot schlinchas sur quai via.

Quai crescha uossa sco üna fatamorgana our dal pled cha quels as dan e sta davant mai, viv, preschaint, salüdaivel e plain impromischiun. Bainschi cha l'ura am stira inavant tanter spüfs e caneras; mo neir il battibuogl il plü sfrenà nu po plü stendscher in mai quel nouv respir ch'eu n'ha artschvü, e las scrittüras da gigant chi's palaintan intuorn ed intuorn nun invoulan la beada glüschur cha la lingua da la mamma, quel tesaur invlidà, ha invüdà in meis cour.

Ûn giat illa giassa

I plover. Il giat es tschantà suot la pensla sülla sribla sütta ingio cha la salaschada cucca be apaina our dal siblun e la föglia da plantagen. Cur ch'eu mütsch aint illa tarschenda e'm met a suost, til duna ögl ch'el sfruscha la tschatta sur seis cheuin taclà. El nu mütscha, neir cur ch'eu squass giò la plövgia da meis chapè. Am guarda'l? Perche nun è'l ramplignà aint in tablà, sch'el tocca pro quista chasa? El varà bain alch cuz lom sül toc dal fain o in chadafö. O santa'l fingià chi rafüda da plover e spetta be il mumaint da's sfuschignar intuorn la chantunada?

Eu impiz mia püpa e m'impais ch'eu n'ha sgià nos praet giò sper l'En in ün nosch mumaint, uossa chi daracha aint il fain bod sech. Al giat n'haja invlidà, fin ch'eu til saint co ch'el as sfuolscha intuorn meis ravels miauond. Vaira chosas! Char minin, nu t'hana dit ch'eu saja ün da quels

Engiadinais trats giò la Bassa e nu merita zist tias prusas charezzas? Spetta ch'au t'pigl sün bratsch, cha tü'm possast dar üna decha sgraflada. Nu t'hana dit cha cun da quels sco eu nu saja da far saramonas; chi sajan its davent be pervi da la paja e per far carriera, e nö forsa per esser ün pa giò d'via a las lenguas noschas chi taglian e sfendan e lovan sü? E cha tuot quai cha nus dschain e fain in nom da l'Engiadina nun haja da chedir inguotta, siond be fanzögnas d'increschantüm o s-schüsas marschas per taschantar la noscha conscienza. E quai cha nus scrivain maculatura da glied chi vain sü in vacanzas.

Quai ch'els proferischan es percunter tuot roba dal test, ponderada e bain rumagliada, gnond da glied fidela e modesta, chi piglia la patria sül seri – dal quintin fin pro'l zenin – e mâ nu s'aftüra davent da las povras povrischmas relaziuns da la muntogna. Tschels invezza as laschan il-lechar da la cucogna giò la Bassa, ingio chi cula be painch e meil, ingio chi'd es be da's stender in pultruna per verer a plover ils marenghins e dudir da tuottas varts la dutscha musica da las lusingias.

Char giattin, perche nu'm sgraflast a la fin? Tü schmachast teis cheuin da valü cunter meis bratsch. Povret, schi't traplan qua cun mai, lura t'fana bain savurar la crappa o alch pajada, ils vaschins imperturbabels, chi van amo adüna in let cul mordach plain guottas da ruina e sgar-guoglian cun capanegals cur chi alvan mamvagl e's blastemman il gosch plain e's retegnan per champestuns cur chi han dat brav giò per la sdra-tscha. Nimia chi tils gniss adimmaint da bandunar las muntognas, per-chüridosta, cun quella tschiera e quel etern plovöz lagiò e quella spüzza d'autos. E lura hana trais chasas in cumün, varsaquantas ectaras fuond e parts vi dals affars in Italia, e, schi sun stats ün pa visculs, eir acziuns pro-pendicularas ed ouvras electricas e condominins da Zuoz amunt. Ün bel plümatsch per as lovar cumadaivels e far il puogn.

Vè, char giattin, i rafüda da plover. Eu crai bod ch'eu n'haja in chadafö amo alch vanzets da pesch cha meis ami da scoula Eugen m'ha tra-miss giò da Brail: quai füss alch per tai, che? Scha tü t'adegnast insomma da tour alch dad ün da quels chi'd es i davent e tils ha laschats casü sulets sulettins cun lur imbüttamaints e lur irüclentschas, bandunats sün quella povra islina chi scrouda, scrouda pürmassa toc a toc, nö perche cha nus eschan its davent, mo perquai ch'ella scrouda daspö ils temps da l'impe-ratur Dioclezian da Muongias ad Augusta Vindelicorum, d'Augusta a Constanza, da Constanza a Sargans, da Sargans a Domat. Scrodada da-spö cha nus eschan circundats dad Alemans e Bajuvars. E uossa as spa-

raglia la società, la minuranza sto as dostar eir sül plan economic, professional, tantplü ch'ella prodüa üna elita da testas frais-chas ed energias disponiblas. Sajan radschunaivels: ingio vessna chattà plazza ils nouv ravarendas oriunds da Sent, ils tschinch indschegners e'ls quatter meidis da Lavin e'ls dudesch magisters da Scuol? In val? Difficil, cur chi nu soulan gnanca pajar il viadi per gnir a dar lecziuns da prova. Mo quant cumadaivel esa da pudair dar la cuolpa ad inchün. Qua minchün chi ha gnü il privilegi da star e's nudrir casü, as santa ün fegher, cun pet rechamà e cour intaglià, magari in lain dür – ah, be cha tuots füssan sco nus!

Hai, eir nus ans sentin plü serains culla bella saira chi s'annunzcha. Sajan güsts, eir tanter noss convaschins da quisü sun blers plain incletta e bainvuglientscha, güsta qua in nos cumün, char giattin. Perche chi san svess quant greiv chi'd es d'avair uschè dalöntscha als paraints, da's verer be üna o duos jadas l'on. Els ans dan il bainvgnü, cur cha nus rivain d'instà o in ün'otra stagiun, cul surrier prüvà cha nus survgnittan fingià d'uffant, sco schi savessan ch'ün di tuornarana amunt per dal bun, scha'l destin ans güda be ün pa. Ad els laina dir grazcha, als curtasaivels convaschins intelligiaints chi'ns imbellischan mincha retuorn. E uossa daja eir marena da per tai, meis giattin, perche cha tü nu m'hast sgraflà, sco ch'eu spettaiva davo avoir let tscherts artichels e dudi tscherts discuors, proferrits forsa plü per mancanza d'informaziun e da fantasia co per noschdà.

Co ch'eu m'allegro uossa dad ir quista saira gülla Crusch Alba pro barba David a dar üna buna tavellada pro'l quintin. E da spordscher d'aman il bun di a meis vegls magisters (aint il cour nu suna gnanca zich vegls) chi m'ha muossà il ABC e l'amulain, ils prüms pass in tudais-ch e, in scuola gronda, a scrire cumponimaints, a cugnuscher la natüra e'l pajais, a far stipüras quints a cheu e perfin frances, scopür a verer e ad amar nos pajais tras sia istorgia. Schi, char giattin, tü hast bun dir, mo nus, quels its davent, per plü lunga o per plü cuorta dürada, stain tscherchar d'incleger eir a quels chi s'han decis, jent o invidas, da star qua, stain cumpatir lur malavitas, lur grittas e lur resentimaints, chi fuondan bain-schi pel plü sün premissas emotivas e nöglia sün fats e madüra reflexiun. Chi sapchan nempe pür cha la vita giò la Bassa, e cunzuond illas citads, nun es gnanca zich uschè divertiva e ligera sco quai chi s'impaisan: s'adattar al grond travasch da la cità, concorrenza ed aspra critica (tendenza tipica pro'ls Alemans) aint il manster, paca peida per as recrear e'l sforz cuntin da tavellar üna lingua, o plüchöntscha ün dialect bastard (siond

cha'l svizzer tudais-ch tschantschà hoz in Svizra nun es bler oter co ün tudais-ch redüt, pronunzchà a la svizra e nimia la lingua züjusa da Simon Gfeller, Johann Peter Hebel o Meinrad Lienert, pürmassa.) I vegnan pro tuot ils dischavantags climatics chi fan natüral trista figüra in congual cun l'ora mediterrana ed alpina da l'Engiadina, plövgias per main da che, tschiera d'inviern, tschêl da plom, depressiuns meteorologicas e pertant morales, gnanca discuorrer da la mentalità collectiva, splanada, chi nu va zist per corda a nus Grischuns individualists. Quai as stoja provar, avair provà per savair. Be chi sajan raschunaivels, noss cumpatriots, sco tü, meis min, amiaivels e da bun umur; lura vertina eir lur pizchadas sainza trar grimassas. Uossa il sulai dà si'ultima sclerida, la giassa chanta . . .

Aint il tren schgnögn
Algords d'ün magister ambulat

Quel da las 5.58

Per furtüna n'haja da til tour be duos jadas l'eivna. Mincha tren ha seis public, seis ritmus tuot tenor cura, a che ura dal di. In quist tren bunurezzas viagian pustüt giarsuns. I's vezza chi han stuvü ir bod in let, i tschütтан oura probabel plü frais-chs co eu a quista ura matutina. Lura lavuraints da fabrica. Noschs vaguns. Bod be homens. I's deportan sco a chasa, m'impaisa, mo lur gestic es redütta a pacs segns. Ögliadas noschas, divertimaints modests: tschic, stümppli. Talians chi chantinan las chanzuns da la saira avant.

Quel da las 7.22

Ün'otra cumpagnia: quels plü privilegiats chi han da cumanzar a las ot. Alchüns chi's laschan portar oura Oerlikon e Wallisellen e douvran il tren sco üna sort tram. Qua vezzast a la bürolista, a la lavurainta da spediziun, a la decoratura, a l'impiegà da banca o da sgüranza. Mo la schurma gronda fuorman ils scholars dal Technikum da Winterthur, chi's distinguan fingià a tils verer bain trats aint, cun lur fatschas amo pac svilupadas da giuvnots decis dad imprendner alch manster solid. Trats aint a la Svizra, cun moderaziun illas culuors e massa buna qualità da la stoffa. Els implan vaguns inters, pustüt quels a la cua ed a la testa dal tren. Ils tamprivs occupan plazzas per lur cumpogns, na sainza la spranza da pudair congualar lur algebra e DG. Gugent claudna per insaina üna rolla

d'palperi suot bratsch, chi probabel nu varà sü la terza teoria da la relatività, mo be alch scriblottada. Eir las mappas sun da surqualità, spaziusas, nettas. Alchüns portan chapè per as dar ün zich taimpra dad hom. I's fa planet cugnuschentschas passond tanter ils bancs oura, perche i's vezza adüna ils medems süll'istessa plazza: ün schmach cul ögl, ün salüd da bass, o almain l'ögliada domestica da muvel chi riva a parsepan. Cur cha'l tren as metta in movimaint, bod inatschertaivel, sco üna propria bain impissada maschina svizra, nun es nimia amo tuot a pantun. Üschs sfrattaman, mantels sventuleschan e retardataris festinan pudond da quaiaint in tschercha da lur sez, forse occupà dad ün indegn aduratur da la punctualità. Üna fatscha splendura d'avair imbruoglià la secunda, il tren as muantaiva fingià cur cha'l pluoder es sigli sü. Là via cumainzan quatter d'els üna partida da jass. I giovan main dadot co quai chi's fa in ustaria, sco schi lessan üna tscherta licenza da tschels viaggiatuors lavurius, saja homens cun lur gazetta, duonnas cun lur s-chaina, ün dals passatemp preferits da las «cuntuornistas». Qua o là s'intretscha üna baderlada, ün ümel rendez-vous. Mo las Svizras sun precautas; ellas soulan disponer lönch ouravant da lur sairas; ellas sun tmüchas e nu's fidan da cugnuschentschas fattas in movimaint . . . Ün schmachin cul cundun po bastair per palesar leiva confidenza.

Il guis illas strettas

Il guis tschainta aintimmez ed intuorn el seis paraints: la vuolp, las müstailas, il tas.

«Mo esa vaira cha tü est stat a Paris?» dumonda la vuolp. Las müstailas fan «hi, hi, hi» cun lur vuschinas güzzas, e'l tass dà be üna marmuognada.

«I sarà bain vaira, scha perfin la glioud disch: 'Hast viss il guis immez Paris?'» disch il guis.

«Bain, bain, mo quai es be üna dumonda; per cha nus crajan propcha cha tü sajast stat a Paris, stuvessast dar cumprovas.»

«Öö, quantas cha vus laivat: gallarias, ballets, cabarets, chanzuns: Moi, j'aime la vie en rose» (chanta)

(il tass) «Mo co t'hast lura nudri in quella enorma cità?»

(il guis) «Eu d'eira adüna sülla faira; suot ils bancs chattast baccuns delizchus, e lura, eir a Paris esa uffants e pensiunats chi tegnan cunigls, giallinas . . .»

«Toc schlabacker!» disch il tass.

Vaiva da'm cuntantar cun mürs e rattas, che?»

«E co hast fat a tuornar?» voutan savair las müstailas.

«Sü per ün bös-ch e giò per tsel,
da rom in rom cun meis sigl lom.»

«E'ls flüms, est eir là be sigli suravia, sar cusdrin da la baja?» disch la
vuolp, «la Seine, la Loire, la Rona . . .?»

«Cusdrina lutra m'ha adüna güdà a traversar las auas; eu vaiva be
da'm tgnair vi da sia cua. Quella sa nodar! E che mangiadas da pesch ant
co partir, mmm!»

Tschels fan eir: «mmm!» «E co est rivà in patria a la fin?» voutan
savair.

«Davent da Bourg-en-Bresse
n'haja tut l'express
in ün vagun da pulasters
e giambers in chanasters.»

Il tass gnögna: «El sbatta, el tavella be amo in vers.» Ed üna mü-
staila da Lavin chi fa eir rimas: «Vast in ravaschia da quintar tuot in
poesia?»

Il guis: «In viadi s'impreda da tuottas sorts, mo pro'ls pulasters
d'eira massa fraid, ed uschè n'haja stuvü müdar vagun
per nu'm ruinar il magun
e sun rivà a Flem,
cun pauc barsau e bia fem;
a Breil n'haja pers il pail,
mo a Pigniu ei el puspei carschiu.»

Tschels rian, las müstailas finin, finin, il tass da bass.

«Ed a Scuol m'hana dat il buol
sün mia cua, spessa sco üna scua,
e uossa eschan qua a Vaz, be imbarraz . . .»

«Giarast bain a verer che chi fan tia guisa e teis guisins?» manaja la
vuolp.

«Schi vöglian insomma amo savair novas da tai, davo cha tü est i
per quai suot uschè lönch», bruntula il tass cun tun d'imbüttamaint.

«Mo bain, nus vezzaran», as s-chüsa il guis, dozond il cheu cul bel
flach mellen sül culöz.

«Vezzeran», disch la vuolp e's volva per ir. «Vezzeran», bisbiglian
las müstailas. «Vezzeran», repeta il tass cun sa vusch raca.

Palantada da l'oter muond

Ûn prà, ün clavadiagl. Eu sun i davo la val sü, n'ha vis la sfessa tanter ils grippuns. Föglija d'serp, fanzögnas – la val rumura. Là esa dad ir aint. Tü saintast cha quai nun es be ün cuvel – ün struschöz e sfuschignöz da preschentschas, ün picuogliar d'aspettativas . . . E fingià s'alvainta la Sibilla, impetrida, culs trats innatschonts. Eu stögl ir be sulet: stortigliadas gravas, serraduoirs, chamins, amo adüna föglija d'serp.

I regna dindet ün'otra glüm, plü debla e plü closa, alch sco üna puolvra da glüm, impalpabla, plüchöntschi üna s-chürdüm cotschen d'fö.

Pro'l lai d'eira be il barcharöl! El nu ha fat pled; el m'ha be guardà, cun imbüttamaint, cun incletta, cun malavita. El savaiva. La barcha falombra s'ha missa a sglischir apaina ch'el ha bognà il rembel aint ill'aua. Ün'aua sco üna sumbriva, liquida, greiva e plana, cun laint avainas e straglüschs müts. Cur ch'eu n'ha tschantà il pè sün tschella riva s'ha avantà ün vent chi m'ha büttà per terra. Eu nu m'ha fat mal. Terrain sedschdus, sönantà, ün let d'aua süt oura, ün god da zuonders sbarüffats.

Lura suna arrivà. I d'eiran là. Eu n'ha fat ün tschegn cul man. Verrer, schi dan tröv. I han be dat dal cheu, apaina ch'eu n'ha pudü pertschaiver. Eu n'ha tut oura la coppa da larsch, il sang da macun, ils grans d'üerdi e la percha da salsch. N'ha svödà il sang giò per la percha e sternü ils grans a dua passa intuorn ed intuorn, in ün tschierchel. Dalunga suna zappats aint il rinch e han tgnü dret sü la percha. Quel culla barba alba ha dit:

«Uossa schi dumonda!»

«Quants ons vaina amo?» n'haja pronunzchà dascus. Il vegl derva la bocca:

«Vossa temma es sün porta, mo vus tilla pudaivat stumplar inavo.»

«Che'ns dà la forza?» El disch:

«La forza es ida suot in vus. Dvantai quals cha vus eschat!»

Lura as mouva tschel, da persuna lada, sainza barba, cul mintun lom suot ils mustapuns, mo l'ögl sever:

«Bognai l'ögliada aint il temp, e vus chattarat quai chi's spendra dal temp.»

«Il temp ans fa temma», am fetscha viv, «el ans spussainta, ans chalcha, ans dà tüert davoman.» E uossa il terz, culla fatscha nöbla, sco ta-

gliada culla manera e la barba sulvadgia, doza ils mans davent da sia rassa da muong – seis ögls dan sbrinzlas:

«Perche cha vus nun eschat plü in vos proepi esser– sajat vus svesa sainza schanaj», el derva ils mans sco per benedir, «e vus nu pudais plü ir in erramaint.»

«Che faina fos?» dumond eu.

«Bler faivat fos», disch il prüm dals vegls. Vus aduraivat ils raps e'l travasch e laschaivat ir vossas forzas tanter plattas chodas. Vus uondraivat las testas düras e schmuorvaivat las testas cleras e faivat squintar voss mals a quels chi sun nats per dvantar voss conductuor.» El sta in pè; tschels tegnan dret sü la percha. «Chi ha vis il destin e dervi ils ögls al pövel», disch el cun vusch chi'm fa tremblar il cour, «nus, ils poets; chi ha chüsà ils pluoders dal babalà e ardüt in confusiun als infendschaders? Chi ha lavà la bocca als sgiamgiaders? Nus, ils poets. Uossa cha nus eschan be spierts in quist üert da sumbriva, pudarana bain palesar sainza vanaglüergia quai chi'ns tocca da dir!»

Quel culs mustaps e l'admirabel cheu raduond piglia sü il fil: «Cha vus vaivat bel ed invlidà nos muossamaint, tradi nos sonch saramaint, sguazzà ils tesours cha nus vain sduvlà cun daita sanguinada our dal cha-vüerg dals munts.»

Il sang cumainza a s'inquagliar giosom il bastun; il territsch tschütscha inguord ils guots avars. I ha nom far davorouda.

«Eu tegn adimmaint minchün da voss plets chi sun nattas in mia charn», imprometta sco segn da cumgià.

«Schi, o cha vus dozaivat il pled in sia curuna, cha vus faivat dal pled üna funtana viva, o cha vus perdaivat il tegn e gnarat sparpagliats sco la föglia da l'utuon tanter ils pövels chi s'incresan», dà tröv il nöbel culla barba alba.

«Va e di'ls quai cha tü hast dudi, e nu tuornar ant cha tü mainast megldra danöv. Nus at fain segn cur cha nus vain nouv messagi.» Ed il vegl cul frunt impli e'ls ögls clers sco lais da munt (tschels dan dal cheu intant ch'el favella):

«Fa cha teis vers aintra sco ün cuogn in lur conscienza; nu dar loc fin cha tü'ls hast darcheu sün via, arsantats da viver lur vair destin, cul flà chi sdaisda e'l sang chi cuorra.»

IL cuvel d'eira s-chür; els sun svantats. Cur ch'eu sun rivà our il liber be sper la val chi m'ha salüdà cun seis sagls e barbuogls, schi il sulai giaiva adieu.

Ûn pluoder d'ün oter planet

«Perche est qua?» «Mo eu nu sa.» «D'ingionder vainst?»

«Sch'eu savess be . . .» «Nun est da quista terra?»

«Eu nu craj, na.» «Schi d'ingionder lura?»

«D'ün oter planet probabel, mo da chenün?»

«Mo tü parast ün dals noss e tschantschast nos linguach.» «Apunta.»

«E nun hast ingün'idea d'ingionder cha tü est rivà?»

«Quai'm vegn lura adimmaint plü tard; pro nus va tuot plan sco in uondas d'ün puoz o in panuoglias da nüvlas. Però quist e tschai n'haja observà gnond pro vus.»

«Per exaimpel?»

«Cha pro vus va tuot suotsura.»

«Davaira, interessant!»

«Na, nöglia interessant, alarmant: vus ruinaivat davoman vos möd da viver.»

«Schi co?» «Vus sdrüaivat la natüra, laschaivat murir ils gods, süantar oura ils flüms e's tгнаivat per gronds champions, intant cha voss cumüns stendschaintan aint il trafic ed aint il travasch. Vus giais sgri-schaivel sur las lattas oura, na be vus Grischuns, mo malavita dapertuot.»

«Mo schi che ans cussagliast, tü extramundan; at possa dar il man?»

«Schi, quai poust far, mo dal rest, nu'm tocker – tü vezzast, eu sun tuot cuvert da pail.»

«S-chüsa, sco üna schingia cun üna testa da premi Nobel lasura.»

«Na tocker meis pail; tü survgnissast üna scuossa electrica enorma, perche eu sun adüna chargià cullas forzas da meis planet, sast. Inschinà nu pudessa tuornar inavo, e quai am fess dischplachair. Quai ch'eu lasch qua sco ensch, öv da gip, sco meis meglder cussagl: Pensar, meditar, tuornar inavo pro quai chi nu das-cha svanir ed ir ouravant cun quai chi sto gnir . . .»

«Bod dit, char pluoder d'ün oter muond, tü dumondast bler da nossa glied, eu varà greiv da tils persvader, creppuns sco chi sun.»

«Char ami terrian, guarda be che cha vus vais drizzà oura cun vos progress: ils bels cumüns svanischian e's transmüdan in citads vödadas trais quarts da l'on, las ultimas vals plain fluors e cloms d'utschels vegnan sepulidas da lais accumulativs – ün davö tschel; ils gods mouran e'ls silvi-cultuors sun stuts chi nu s'han inaccorts da lösch innan ed han be laschà chi tuna . . .»

«Tü est sever ed eu nu sa, scha pro vus esa meglider.»

«Pro nus esa oter; eu nu poss t'explchar – tü nun inclegessast, sast.»

«Schi che vaina da tour a man, tenor tai?»

«Meditar ed agir – inschinà in ün tschientiner vos planet TERRA es mort – üna balla infrüttaivla, sainza bes-chas ni plantas ni umans, sterila sco la glüna e tschels planets dal sulai, pigliond oura forsa il Mars e tscherts trabants da Jupiter e da Saturn, e lura girais intuorn il sulai sainza vita ed avegnir . . .»

«Impè, scha nus reagin e pisserain e fain . . .?»

«Lura po crescer darcheu alch bel in quist üert, in quist desert, quist curius e chalchè planet Terra ch'eu stögl uossa bandunar, s-chüsa!»

«tüüüü — tüüüü — ziiii — tiiii

(il terrian) «Chau. Id es stat flot da baderlar cun tai, mo nus nu vain gnü peida avuonda; forsa tuornast e nus ans inscuntrain darcheu.

«Öö, schi tuorna, char pluoder d'ün oter muond!»

«Mo ponderescha quai ch'eu n'ha dit: amo tschient ons . . .»

«Adieu, sublim extraterrian, tuorna dalunga cha tü poust, quia sül Plan Tiral sper Sent poust plachar in möd cumadaivel. Eu sun sturni da tuot quai cha tü hast dit.»

fjjiuumm . . .

Anguoschas

Il geolit

Her n'haja vis la prüma jada ün Geolit a la fin. Sa testuna sbarüffada cuccaiva be toc a toc mo sainza retegn our dal god da pin e cun mincha scruosch da las ragischs chi tschuncaivan gniv'la plü gronda. Cur chi's vezzet apaina a capitar las survaschellas, vaiva üna tschinquantina da pins stuvü laschar lur drettüra, tanter quels divers bapsegners. Daints gronds sco buns prümarans, culur crap da fö. Però invezza da solits ögls cun iris e pupilla, e quai pertschavetta cun üna tscherta satisfacziun, vaiva il Geolit aint duos globus. I's distinguiva bainischem l'Ocean Pachific e'ls gronds continents. I'm paraiva cha'l bler guardessa'l cull'America dal süd. Lura inclegetta pür perchè cha las larmas sun insaladas. Rivond plü daspera, provetta da far sguerschiar, e baincomal gnit oura l'Australia sün tuots duos ögls. Quai füt avuonda per ün di.

Art precolumbiana

Lur dieu da la plövgia ha ün cheu da tschuetta cun sü ün vasch. Scha'l nun ha fuond, schi sto l'aua gnir our pels ögls chi sun gronds mo nöglia noschs. Suot il pical via (chi pudess eir esser ün nas fich agüz, fich gob) passa alch larg sco üna bocca, rechamada suotvart da pichels. Nevaira cha'l clom monoton da la tschuetta ha üna tendenza vers la meditatiun. Las falistoccas tegnan plü chafuol.

Ils Toltecs han ün dieu chi vaiva üna jada s'insömgià da svolir sco üna serp cun pennas. Nom ha'l Quetzalcoatl e'l sta in ün clap nuf flexibel e glüschant, sabi e spetta, spetta. Mo l'ais da crap. Davo n'haja vis üna püpa tscherta be avuonda, fatta our d'ün hom gob chi brancla la bibaroula cun sas chommas. La foura pel tabac ha'l aint illa goba. Quel chi fuma sto avair noscha conscienza da tschütschar oura il mizguogl da quist pover diavel. Crüa ironia. Mo el nu plondscha. I manca pac, schi's mettes el a rier. Il dieu dal fö fa sü leffuns sco ün padriöl e boffa a tuot pudair. Mez è'l brün, mez cotschen. Flommas til cuccan our pels cunduns ed our per la schnuoglia, quai chi til fa star stut dafatta ad el, al dieu dal fö. In man tegna'l ün clap flamma ondulanta ch'el schlada oura sco ün'inscripziun.

Il bratsch da chonv

Ad ün gimmast pon capitar curiosas. Uschè ün bel di, s'exercitond vi dal rec, bada'l cha seis bratsch fa da las tuottas per sumagliar ad üna sua. Ingün dubi, el tschüffa ün bratsch da chonv, natüral nöglia in ün sfrach, mo tuottüna svelt avuonda per s'inschnuir. Il prüm sainta'l cha'l biceps vegn flip e lura il triceps. Schi dafatta quel. Davo vegna aval, tschüffa il cundun chi nu sarà mâ plü bun da far ün angul, ün angul sco chi tocca, lura s'intramurtischa la chanvella cun tuot seis össets, quels chi's douvra qua sü per giovar als dazs e sfila oura il man sco ün clap pinel per dar sü alb. Üna s-chiffusa savur da sach schmarschi as fa viva.

E che voul el tour a man in quist impach! Che gust po'l avair d'esser pendü, pendü sco ün gnoc vi da seis ajen bratsch!

Suspet

La fresa e la platta da grammofon sun da veglia cusdrinada. Il favuogn ais stat padrin, para. Ch'üna startaglia taglious e tschella la quietezza nun ha da chedir. O forsa be pels musicants da larsch.

Cur cha n'ha feivra, sainta trais chi van intuorn aint in ma testa, il

prüm be pitschninas, lura vieplü grondas. E'l mal aisa chi nu's sa dalunga, scha quai sun fresas o plattas. Pür cur chi tschüffa l'öss as poja dir dal sgür. Mo lura nu resta plü ingün dubi, propcha ingün.

Il rispli

Cur chi rumpa giò il piz dal rispli cun scriver, schi s'haja pel solit dal plü rabgia co quai chi vala la pezzetta da far darcheu piz. Mo i s'ha ün dubi d'avair traplà sül fat alch voluntà rebellica chi vess güsta cumanzà a's far valair. Nun eira'l cuntaint, il rispli, cun quai cha nus scrivaivan?

Amo plü mal aisa, schi rumpa plü'n aint da möd chi's sto trar oura ün toc da la mina. Quai fa sgrischir sco üna dispersa da mizguogl.

La zücha chi sa discuorrer

tarabla da l'Africa, quintada da meis ami Samba

I d'eira üna jada ün grond cumün e'ls uffants gettan a giovar oura sülla prada. Ün di hana chattà üna zücha e han dit:

«La zücha vain plü grossa.»

Qua s'ha la zücha tuot in d'üna jada missa a discuorrer «Clegia'm, schi't clegia!» Ils uffants sun its a chasa ed han quintà:

«O Mamma», hana dit, «oura sülla prada esa üna zücha chi sa tavellar.»

La mamma maniet be: «Uffants, vus dschaivat sfüflas.»

Las mattans, chi nu d'eiran idas cun els, rovettan:

«Ö, schi muossà'ns il lö ingio cha vus vaivat vis la zücha!»

Cur chi rivettan oura clomettna: «La zücha vain plü grossa.»

La zücha nu det tröv, mo taschet chamön; 'la gnanca nu flippit. Las mattans tuornettan a chasa e dumparettan: «Uffants, perche ans vaivat tgnüdas per narras?» Ils uffants stuvettan be rier e dschettan:

«Laschà'ns ir oura amo üna jada a verer!»

Schi gettna dimena oura e cur chi vet nom: «La zücha es gnüda plü grossa», schi det quella per resposta: «Clegia'm, schi't clegia!» Qua currittna a chasa e clomettan: «Mamma, ell'ha darcheu tavellà.»

Las mattans tuornettan oura amo üna jada, mo la zücha nu dschet gnanca pled cun ellas.

La zücha gnit vieplü gronda; 'la gnit gronda sco üna chasa e magliet a tuot ils umans. Id es restà be üna duonna veglia; a tuot tschels avdants

dal cumün ha la zücha maglià. Lura as roudla ella aint il mar. La veglia, chi d'eira restada inavo sül muond, parturit ün figl. Cur cha quel es stat creschü, schi dumonda'l ün di a sia mamma:

«Ingio es meis bap?» «A teis bap ha travus üna zücha e s'ha lura rod-lada aint il mar.»

«Schi giain in tschercha da meis bap», dschet el.

El s'metta in viadi, e cur cha'l riva pro ün lai, cloma'l: «Zücha, vè oura! Zücha, vè oura! Zücha, vè oura!»

Mo'l nu pertschaiva inguotta.

Lura va'l inavant pro ün oter lai e cloma: «Zücha, vè oura!»

Dindet vezza'l a gnir oura l'uraglia da la zücha; el ha temma e rampcha sün ün bös-ch. Giò da quel cloma'l inavant:

«Zücha, vè oura! Zücha, vè oura!»

A la fin, la zücha vegn oura per dar davo a quel chi sbraja. Mo el rampcha sün ün oter bös-ch, tuorna pro sia mamma e disch:

«Dà'm meis cuzer da frizzas ch'eu tilla possa lovar via.»

Lura piglia'l sias frizzas our dal cuzer, tira e blessa la zücha. Ses frizzas sajetta'l. La zücha dà sbrüjs uschè dadotezzas chi tils dodan fin aint ils cumüns giò d'via. Finalmaing è'la morta. Il giuven disch a sia mamma:

«Va per meis curtè!»

Cul curtè taglia'l sü la zücha; la glied vain oura e disch:

«Chi'ns ha spendrats?»

«Eu.»

«Lura sajast tü da quinder in via nos capuriun, e nus lain t'undrar.»

Ed uschè til hana fat capuriun et il han dat seis possess.

Ponderaziuns sur da la poesia
üna resposta ad Arnold Rauch

Permai nu daja 'poesia moderna' o 'poesia tradiziunala', dimpersè buna o noscha poesia, v.d. poesia chi'd es art ed otra chi'd es epigonala o insusa, convenziunala, quai ch'El manaja cun tradiziunalas? o poesia manieristica. Poesia epigonala e manieristica po chüsar elemaints artistichs, be cha quels saran indeblits in congual cun quai chi fa il poet magiur. Eir il poet contemporan chi innouva fuorma e tun, metaforica e metrica, musica e tematica sto tgnair quint da la tradiziun, perche quella ha ün'essenza chi surviva las vettas d'expressiun anteriuras.

Eu nu craj inguotta da quai ch'El craja cha nus crajan: eu sun ün poet chi piglia sül seri al lectur e nu fa concessiuns ni a la moda litterara ni al marchà.* Uschè vegn eu taxà sco 'poet modern', schi, revoluziunari (R.R. Bezzola), iminchacas sco poet 'greiv'. Eu admir eir a poets rumantschs dal passà, nöglia a tuots e nöglia tuot quai cha'ls megliders han scrit.

Quai nu sun 'radschuns persunalas' chi mainan ad ün stil, dimpersè il talent, il sen da respunsabilità vers la lingua, la sincerità e'l sforz da concentrar il vers fin chi fa bod mal, da til armonisar fin ch'el dvainta il pass da l'uraglia p.u.d. e musica ed imagina e, scha pussibel, uschè natüral ch'el para d'avair existi ed agi fingià bler plü bod e forsa be esser gnü invalidà o zuoglià dal rument litterar chi vain pro e's liquidescha davoman da sai.

La chastördà

Quai cha l'orma fa il plü jent es nodar. Per nodar as soula metter in vainter. L'orma schmütscha our da sia büscla, e davent ch'ella es. Ella parta nodond. Scha l'orma s'abanduna cur cha vus staivat in pè o sezzaivat, o plajaivat la schnuoglia o ils cunduns, schi l'orma giarà davent da vus in möd different pro mincha pusiziun, cun movimaint e cun fuorma speciala: eu revgnarà amo a quista chosa.

I's discuorra uschè bler dal svolir. Mo quia nu's tratta da quai. Ella nouda propcha. Ed ella nouda sco la serp e sco las anguillas, mai otramaing. Üna pruna gliעד posseda da quistas ormas tuottafat infanguadas da nodar. Quellas persunas vegnan cumünamaing nomnadas: ils chastörs. Cur cha l'orma chi vuol nodar sorta dal corp illa regiun dal vainter, schi's fa sentir ün'incredibla delivranza, ün grondius esser liber dad ella, mo eir ün delizius abandon, ün gioidimaint profund, üna schloccada incredibelmaing intima.

Per nodar tschercha l'orma las s-chalas o la via averta, tuot tenor scha seis patrun es tmuoss o temerari. Perche adüna mantegna ella, l'orma, ün fil da colliaziun cun el; e scha quel fil vess da tschunker (el dvainta minchatant terribel stigl, mo be üna forza schmasürada rivess da til tschunker), schi füss quai sgrischaivel per amenduos.

*Guarda Felix Giger in sia recensium da 'Refügi' (Litteratura 3.1), Iso Camartin 'Stil, ina tesa ed in exempel' (Litteratura 3.2), Clo Duri Bezzola: recensium 'La terra impromissa' (Litteratura 2)

Intant ch'ella dimena as dà via da nodar sadieu ingioa, fluischan tras quist modest fil, chi collia orma e vainter, purziuns e purziuns d'üna sort da materia spiertala, alch sco tschaira alguantada o fina belma o argient viv, o sco alch gas: ün giodimaint infinit.

Perquai apunta nu's poja «nettiar» al chastör. El nu vain mai a's müdar, na na. Perquai es eir la chastördà la mamma da tuot ils vizis. Ebain, che es plü egoistic co la chastördà?

Ella ha üna fundamainta tala cha gnanca la superbgia nu cugnuoscha. Mo la gliעד es gritta vers ils chastörs.

Intant chi stan qua giaschantats, tils paloccna, tils spondna aua fraida sül cheu; ed els ston svelta trar inavo lur orma. Lura guardna aint per vus cun quella ögliada be ödi chi's cugnuoscha be massa bain, impustüt pro'ls uffants . . .

Las tastas albas e las tastas nairas

Ün bel di – quai d'eira güsta la saira da Nadal – han las tastas albas chattà per bö'n chi stessan bler megl'der sainza lur sours nairas; sà missas ün pa plünavo. Ed uschena hana decis da tillas sbandischar giò'l fuond dal clavazin. Uossa s'impissai che carnaval cha quai fet cur cha tuot quels tuns sun dats giò aint illa s-chüra chombra da lain tuot puolvrusa e trista. Il prüm surpraisas e indegnadas, schi las tastas nairas sun stattas be là, intramurtidas dal sfrach e sparpagliadas per quai suot.

Mo lura, davo üna pezza, esa gnü cler e duos anguels sun cumparüts, il prüm ün culla crusch e lura üna culla pala cotschna sül pet. Ed han clamà: «Nan qua tuots, quels da mia partida!» Ils povers tuns nairs nun han bler savü che far: ils üns sun currits da qua, e tschels da tschà e s'han miss sü in lingia tant bain chi giaiva in quella glüm brausla ed han provà da chantar insembel üna chanzun.

Perche uossa vaivna eir casü pro las tastas albas cumanzà a chantar. Dimena hana il prüm tadlà. I tunaiva bainin pro «Soncha not» e «L'infant naschü». Mo lura, cur chi sieuit «Our da ragisch modesta» d'eira ün pêr tuns chi intivaivan daspera da far star cul plus in oura – quai chi'd es il pêr per üna tasta –, e cur cha bapsegner let dudir amo «Che fast qua tü randulin?» fütta la botla: risadas, bruntulöz, cloms sco «rafüdai, rafüdai . . .» e lura nu rivet plü gnanc'ün tun da suringio.

«Mobain, schi pür chi fetschan da per els!» dschet l'anguel da la crusch; «nus fain uossa eir musica da per nus giò qua», e fingià det el aint

il tun. Quai füt pês co dar fö il strom. Sül Es siglit nan il Dis e sbragit: «Orri, orri, quai ais mia tasta!» E medemmamaing getta cul Fis e cul Ges, tant chi's dettan man per dal bun e laivan propcha as paloccar. Mo cun quai cha l'Es nu laschet loc sia bachetta e neir il Ges bricha, as tgnèt mincha pêt d'adversaris be vi d'ün lain, ramplignet sü e fet cupicharoula. Da möd cha impè da la chanzun as s-chadagnaiva ün ramadam da tuns tuots tanterglioter. Pür davo lung buniar e provar as duditta üna bella melodietta, da quai retgnü ed ün pa chinais.

La gritta da bapsegner e la s-chürdüm dindetta, cur cha Neisina vet serrà il vierchel cun ün sfrach, vaiva temmantà nö be pac las tastas albas, ed i nu get lönch chi tachettan a scuttar tanter pêt ed a's far imbütta-maints. Il C, l'E ed il H impustüt faivan strepits, i's sto savoir ch'els d'eiran stats cunter da s-chatschar ils nairs. «Nus gnivan daperüna uschè bain cun noss vaschins nairs; perche mâ tils vaivat strats oura sco daints marschs? Quistas fouras, uossa, dasper nus, quai es sco fat aposta per ans rumper il culöz pro'l minder pass cha nus fain!»

Hai, quai füt ün etern discutöz e dispittöz casü; mo lura gnitta dar-cheu tuot quietin, e dindet fetta «tong» sül fuond dal clavazin; e chi staiva là oter co l'A Grond tuot impachà, as ballantschond cun milli s-chüsas.

«Nus vain ponderà», dschet el, «e scha vus füssat perinclets, schi pudesan dar-cheu as tour sü e's metter tanter nus aint, cun nairs cha vus eschat!»

«In quist tun nu'ns hast lura da trattar», as fettan dudir sco our d'üna bocca las tastas nairas. «Quai chi quinta nu sarà bricha la culur, mo il tun, o nöglia? Inschinà, tü pür spetta, a tai laina bain randschar . . .»

L'A Grond as spuantet strami da quesü. Sün quai rivet, pac davo, l'A Pitschen, plü cumplimantus. «Dschain be dret oura», fet el, «quai es malavita stat üna malincletta. Dal rest, plüs da nus albs d'eiran cunter; eu – tant per dir – n'ha adüna gnü gugent a mia cusdrina Be-Ais, scopür a meis barba Gis-As.»

«Tü fast our da l'affrunt üna fatschenda da parantella», clomettan bainquants dals nairs; «nus eschan bainischem buns da far musica sainza vus sblachins dal trenta.» E fingià det il Des, amo tuot infurià da sia batosta cul Cis, aint il tun per «Tanter il bouv e l'asen grisch». L'A Pitschen as fet schmiss our da la puolvra.

Mo lura as duditta ün rier sdreglà d'uffant, e chi sta qua leiv e sula-gliv e surriaint? L'Aïn Strichà. Tuots d'eiran commoss cha'l pitschen as

vaiva aftürà fin giò qua illas s-chürdüms e fettan rudè. Quel nu tret lönch a la lunga e maniet chi gnanca nu til gnia adimmaint da tuornar amunt pro quels testuns cun lur rains dad öss. «Daspö cha vus eschat davent, nu sana far oter co's dispittar. Mo be cha vus sapchat: eu crai chi nu detta Nadal, scha vus nu tuornaivat amunt cun mai. E sulets nu suna buns da sunar inandret gnanca üna chanzun, nagliess. Bapsegner ha fingià brun-tulà cha scha quist clavazin nu saja bun da sunar üna chanzun da Nadal sco chi tocca, schi ch'el ia per la mazza e sfrattama in tanta tocs la chaista dal tonder.»

Pudaivat crajer o brich, quai fet chommettas als tuns nairs. Dalunga füttna in pè, pigliettan l'Aïn Strichà sün givè e ramplignettan be spüfs, as tgnond per mans e peis, sü per üna veglia corda da clavazin chi pendaiva per cas aint il vöd.

Eu nu's sa da descriver che hallo cha quai füt, che allegria cur chi rivettan sü pro la schlitrada dals tuns. Che gübels, che sbrais, che imbütta-maints, che revairs e che brancladads. Mo i nu d'eira uschè simpel. Bod vaivna lovà ün bass nairantüms sü pro'ls tunins sutigls chi fan be amo sguozchas aint illa füffa da l'uraglia; bod vaivna miss ün poppin tanter ils bassuns, e quels tmaivan ch'el tschüffa forsa aint dafraid in lur groflöz trembluoss.

Insomma, i dettan e fettan, i clomettan e provettan e tschanforgnet-tan infin cha tuots vaivan chattà lur pantun. E cur cha Neisina dervit dar-cheu il vierchel dal clavazin, attenta a tuot quist travasch chi nu tilla d'eira schmütschi adonta dals regals e da las dutscharias clettas a la zop-pada giò dal bös-chin, schi «L'infant naschü» nu vet da star mal. Tuot ils martesins fettan per cumond a lur lainins, e la chanzun finit in bain. Bap-segner nu dschet pled; el det be dal cheu, e bap stet in pè dschond da vu-lair ir sün gioden a verer scha'l nu chattess sia veglia già.

Chatschader da la not

Minchatant, vers daman, til assaglia la stanglantüm sco üna magogna. Stanguel da trar frizzas aint per la not. Da sentir co chi tschüblaivan e's perdaivan e giaivan d'alch varts a's plachar. Schi's plachaivan in-somma . . . Vaiva'l spranza ch'üna tocca üna bella not, cha'l gratai maina insembel in ün punct la frizza e la sulvaschina chi's sfuschigna tras il spessom, invisibla, mo ardaintamaing sün via? Ignamöd, el doza sainza

malascha seis arch, adüna danöv, inchastra la cua da la frizza sülla corda e tira, tira, serrond ils ögls. Perche las stailas til distreschan, til schuschuran ün'impromischiun fallatschusa, figüras ingionaihlas chi sviessan seis arch da quel pür gratai ch'el tschercha uondagiond, da quel butin imprevisibel e tuottüna, d'inrar avuonda, attaindschibel.

Minchatant la bratscha til doula, ed el nu po spettar chi fetscha di e cha sia chatscha as sfüma aint il cler. Uossa il grisch da culomb davo las tschimas dal god, uossa las sgrischidas da glüm sur il tschêl amo grufli-gnà e la bos-cha chi's crolla, e'ls auals chi stendan las chommas e la val chi suosda amo üna jada ant co dervir seis ögls sumbrivaints. El chatscha l'arch e las frizzas aint in lur taja d'invidanza, per cha la glüm nu rusligna landervia cun sias morsas da preschaint, e va. Ingio va'l? Forsa a posar, stanguel ch'el es d'üna not da müt parsieug? Na, i nu dà pos per el, cun stanguel ch'el saja, e cumbain cha quels chi lavuran da not soulan posar da di; mo co stessa'l qua quista saira sainza novas frizzas ch'el parderdscha uossa, tagliond las chonnas, glimond ils pizs, tachond las pennas ch'el clegia sü minchatant cun ir davo il truoi. Stanguel avant saira e tuottüna sdasdà da la nouva chatscha chi s'annunzcha cul sulai chi va adieu. Nu stessa'l müdar vita, ir sco tschels da dir, merar, tocker o fallar, mo savair cur cha'l cuolp ha challà e tgnair in man chatscha sgüra, chatscha cha tuots pon verer e palpar, ils Tumaschs malcrettaivels davo la via, zappar in chasa cun praja currainta chi's lascha scorchar e cuschinar e mangiar?

Mo sch'el es fat per trar aint il s-chür; el nun ha otra tscherna: trar e sperar ch'ün di il gratai maina insembel frizza e sulvaschina, üna chi's mouva be da not, cha tschels gnanca nu cugnuoschan e nu pigliessan in mera, sch'ella cumpariss da di. Invisibla per els, consümada dal cler. Mo ela gira be da not, suot las stailas, aint il murmurar dals auals, aint il vent greiv da rascha e da fluors – praja fatta per el, mo ch'el ha tanta fadia da sieuer, da chattar, schi, be dad intuir! Vain ella a passar da quista vart da l'aua, va'la in gir o spett'la là sü'l muot, suot tuot quellas stailas chi tilla fan tet? Schi, ün impissamaint til fa tremblar: nu'm vezz'la perfin co ch'eu'm sfadi cun meis arch, chi sgrizcha e dschema mincha jada ch'eu'l tend e chi chanta cur ch'eu larg la corda, am guarda e nu vain, nu vain, perche chi nun es amo l'ura, fintant ch'eu stordsch amo la bocca dal sforz cun sajettar, nu vain fin ch'eu nu sun dal tuot in equiliber cun meis balai-ster, culla not, fin ch'eu nu sun liber d'aspettativa, sainza amarezza. Ch'eu nu m'almaid chi m'es dat be da trar frizzas aint illa not. Lura forsa

es ella là üna daman ant chi fa di, e'l di chi nascha vain dad ella, da mia sulvaschina ch'eu n'ha tant spettà, là, viva. Perche mia frizza nu l'ha maz-zada, mo bainschi fatta domestica a meis man, uschè ch'eu tilla guard e tilla tocarà be planin, per nu tilla sculozzar o scurrantar, per tilla verer intant ch'ella es là aint il clerai, suot la glüna vieplü sblacha, e'm spetta a gnir sainza gnanca volver il cheu, a gnir a tilla tour, e pigliond darcheu a tilla perder ed a tilla guaitar danöv nots e nots, cul arch chi scrolla e las frizzas chi tschüblan, intant cha las stailas croudän üna ad üna davo las muntognas.